

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

INDHOLD I DETTE NR.

side 1 Siden sidst - julemøde 2004
med årets figurkonkurrence
af Aksel Willumsen

side 3 Siden sidst - januar af HCW

side 3 Siden sidst - februar af TS

side 3 Krigsspil fra perioden 1700 - 1720
af Erik Baltzer Hansen

side 4 Fra Danmark til D-dag
Korporal Johannes Jacobsen krigsindsats i et
canadisk panserregiment
af Aksel Willumsen

side 8 Foreningen
Kastellet's Venner & Historiske Samling

side 9 Hvor barbarisk var Barbaricum?
af Jens Kristian Boll

side 13 At lave sine egne figurer...
af Christian Raun

side 18 Premierløjtnant Diderich von Voigts
plancheværk
af T. Snorrason

side 19 Anne S.K. Brown Military Collection

side 20 Elberfeld Manuskriptet
af Ivan M.C.S. Elsmark

side 22 Dansk indsats i esternes frihedskrig
af Johannes Christensen

side 23 Affæren ved Torsted

side 24 Chakotens modeliste

side 24 Næsten sidste nyt fra lægeverdenen
af John Sjöberg

side 24 For- og bagside viser

Chakoten

udkommer 4 gange årligt
og udgives af
Dansk Militærhistorisk Selskab
Udgivet med støtte fra
Prins Joachims og Prinsesse
Alexandras Fond
Abonnement tegnes ved indmeldelse
i Selskabet. Girokonto 655 4873
Kontingent for 2005 kr. 300,-
Fra udlandet kr. 350,-

Selskabets Protektor
Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Selskabets Præsident
Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 44 48 43 42
E-mail wol@post9.tele.dk

Redaktion
T. Snorrason
Bogøvej 8, 1.tv.
2000 København F.
Tlf. 38 86 80 90

Kasserer
P. Steen Jacobsen
Slotsgade 30, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 42 15

Udveksling af blade
Ole Thureholm
Solbærvangen 40, 2665 Smørum
Tlf. 44 66 14 44
E-mail thurholm@post5.tele.dk

Anvisningssalg
Aksel Willumsen
Kongedybet 18, 2.th.,
2300 København S
Tlf. 32 54 01 77
E-mail aksel@corfitz.com

Selskabets hjemmeside
www.chakoten.dk

Adresseændring
Søren Juul
Agnetevej 2
2800 Lyngby

Tryk
Dansk Tidsskrifts Tryk
Suhmsgade 3
1125 København K
CHAKOTEN 2004
ISSN 0901-4799

Husk den 6. april

generalforsamling

og ikke mindst figurbørs

*Billederne er fra Kashgar News,
en herlig webside på
<http://www.backofbeyond.de/>*

Siden sidst - julemøde med årets figurkonkurrence

Og det var på de tider, da
præsident Wolter lod holde mandtal og på tide
at afholde årets julekomsammen med årskon-
kurrence.

Vort lands Forsvar havde meddelt, at det
fremover ville være særdeles aktivt i Kastelet -
også på lørdage i december -, så i år vi måtte
flytte vort lille arrangement til en onsdag. Trods
denne alvorlige hindring i vore stolte traditioner,
som desværre medførte et par alvorlige afbud,
så blev fremmødet antalmæssigt alligevel som
vanligt - med og uden "she who one has to obey".

De udstillede figurers antal med videre var
lidt mindre end sidste år, hvilket bla. skyldtes,
at et par af de vanlige storleverandører havde
meddelt afbud pga. ugedatoen, var rejst til
udlandet, lå med sæsonbetinget hovedpine osv.

Intet kan dog stoppe Chakotens julefest,
som i skarpt trav reorganiserede sig og red rask
derudaf. Folk, der en anden gang ikke har
mulighed for at selv møde, bør måske huske, at
man sagtens kan deltage i årskonkurrencen uden
at være til stede. Man lader blot en anden udstille

for sig. Kan altid give chance for lidt ekstra
rødvin til juleanden.

I år kunne man konstatere, at kategorien
"Fra det hjemlige skatkammer" er ved at blive
stadig mere populær og med stadig flere
deltagere. Giver et interessant indblik i med-
lemmernes interesser og er nu hele små mini-
udstillinger af høj karat. En virkelig god idé
Mogens Friis fik den gang.

Kastellets hyggelige lokaler blev smukt
julesmykket og -dækket af julemand Steen
og hans altid driftssikre smånisser, og det
skal de alle have en megen stor tak og ros for.
Ingen nævnt - ingen glemt.

Alle traditioner blev overholdt, medens
julefreden sænkede sig for en stund.

Præsidenten holdt sin årlige tale, som vil
blive genbrugt ved generalforsamlingen, så
alle får fornøjelsen af at høre om året, der
gik, og hvad 2005 bringer af forenings-
oplevelser.

Så var den andægtige ro forbi, og alle
kastede sig på god nordisk maner over bordets
glæder, vekslede med friske julesange og

munter tale. Da fadene var tomte, og diverse flasker tomte, ændrede stemningen sig brat - nu skulle der være årskonkurrence. Alliancer blev indgået (og måske overholdt), vurderende blikke løb hen over det udstillede.

Det gælder om at vinde. Intet kneb er for ufint, selv om det er jul. Det er ikke nok bare at være med...

Her skal indskydes en stor tak til de deltagende smukke fruer og vor unge skjoldmo, Ida, som fandt de mere taktiske konkurrence-overvejelser slet så interessante som at få ryddet af og ryddet op. Og det gik så tje, at samme også kunne nå at fastlægge familiestrategierne på snedigste vis bagefter - hvis det da ikke var det, der skete underhånden i køkkenet? Kvindeliste er som bekendt uden ende.

Ok, jeg vandt også en præmie!

I år var bogpræmier erstattet af fornemme vinderdiplomer udformet af Chr. Würgler Hansen samt en flaske af Chakotens berømte årgangs-rødvin.

AW

Vinderne 2004 blev som følger:

Best in Show

Leif Christensen, "Sydstatslejr, Virginia 1863."

Figurer indtil 65 mm

1. Svend Nielsen, "Franske Dromedarkorps i Ægypten 1799."
2. Claus Anderson, "General Lasalle."
3. Svend Nielsen, "Frederik den Store."

Figurer over 65 mm

1. Claus Anderson, "Romersk kavaleriofficer."
2. Svend Nielsen, "Sorover Jonke."

Dioramaer, figurgrupper, vignetter og panoramaer

1. Hans Chr. Wolter, "Oksetrukne maskinkano-ner, Indien 1888."
2. Leif Christensen, "Sydstatslejr, Virginia 1863."
3. Claus Anderson, "Napoleon."

Fra det hjemlige skatkammer

1. Aksel Willumsen, "DDR og Berlin muren 1980."
2. Ib Jørgensen, "Danske Afdelingsmærker efter 1945."
3. Kim Lee Christensen, "B-24d bombefly."

Børne/Junior kategori

Mikkel Christensen, "High Elfs Regiment."

Mikkel Christensen, "High Elfs General."

Ju, og om nogle år, så er der rødvin!

De øvrige billeder taler for sig selv - også Aksel Willumsens årlige hyldest til den heldigvis hedengangne Arbejder-og Bondestat.

Siden sidst - januar

Årets første møde - den 5. januar - formede sig som det forventede gode gensyn efter en jule-nytårspause. Det blev imidlertid mere end gensynets glæde, da også nye og mulige nye medlemmer deltog. Man benyttede lejligheden til at se tilbage på jubilæumsåret og rette blikket frem mod de mange arrangementer i det nye år i de gode lokaler i Kastellet. Spisesalen var som altid velegnet, også når vi - som tilfældet var - holdt „sludremøde“ med efterfølgende øl og smørbrød fra den tilstødende bar. Helt i den gode ånd var der medbragt gode ting og sager. John Winther Hansen kunne vise imponerende fremgang med sit projekt dansk 1700-tals infanteri. Leif Christensen havde medbragt et altid godt tema: masser af udenlandske figur- og reenactmentblade. Lasse Arnold kunne med god grund sofe sig i sin herommelse efter bemalingen af et helt rytterregiment fra Trediveårskrigen. Hans Chr. Wolter havde erhvervet Jean Mistlars 12 binds billedværk om Napoleon, og Kim Lee Christensen havde atter været flittig med sine flykonstruktioner.

HCW

Siden sidst - februar

Onsdag den 2. februar var der figurer på programmet: hvorledes man skaber og modellerer sine helt egne figurer, hvorledes man støber, og hvorledes man benytter vandbaserede acrylfarver til den afsluttende bemaling. Der mødte over 35 medlemmer, så interessen for selv at komme i gang må siges at være stor. Og som det konstaterende lød om det hele: Det er ikke så svært, det er blot at gå i gang!

Forst fortalte Christian Raun om at modellere figurer, og demonstrerede meget pædagogisk, hvorledes det vigtigste var at få legemsstilling og proportioner korrekt fra starten. Metoden her til kunne f.eks. være ved hjælp af en computer at skalere et billede/foto ned i det rette størrelsesforhold og derefter fremstille et metalskelet i ståltråd, hvorpå man så udførte og formede figuren i de forskellige selvhærdende stoffer. Og som det blev forklaret: det at modellere er langt lettere end at tegne, for når man har skabt „skeletet“, skal man blot opbygge krop og beklædning. Og her kan man benytte sig af den mulighed, det er, at „kopiere“ fra professionelle figurer. Og sidst men ikke mindst skal man huske på, at få en god figur ud af anstrengelserne bestod af max 2% „kunstneriske“

54 mm figur i FIMO lavet af en fransk amatør med netnavnet „Jemada“.

evner, mens resten er tålmodighed og lidt øvelse. I dette nummer af Chakoten bringer vi en artikel af Christian Raun, der nøjere går ind på de forskellige modellermasser og hjælpemidler. Det er håbet, at det nu vil vimle frem med såkaldte „Greens“ af egne figurer. Måske det kan blive en særlig gruppe ved årskonkurrencen? Er der stemning for det, vil der blive arrangeret små kurser om modellering og givet yderligere tips og gode råd, idet der den 2. februar kun var afsat 15 minutter til at beskrive modelleringsteknikken.

De næste 15 minutter brugte Hans Chr. Wolter på at beskrive, hvordan man kan tilrettelegge og udføre formfabrikation og støbning; og in natura demonstrerede han en enkel form for stabilstøbning i gummi-form uden brændte fingre. Vigtigt er det at anvende de rigtige materialer, at ofre det fornødne på en

legering, som aldrig kan give problemer og at arbejde i den helt rigtige temperatur. Vi fik også set en professionel slyngestøbningsmaskine, der anvendes, når emnerne - uanset deres størrelse - skal tegnes helt fint. Maskinen er i øvrigt også velegnet, når man vil producere store mængder, og der er da også gode erfaringer med at lægge konverterede krigsspilfigurer i krans i en rund form og opnå meget flotte resultater. Igen lød det, at det hele ikke var så svært, men selvfølgelig krævede tid og lidt øvelse. Og igen, først og fremmest at man gik i gang og havde en portion tålmodighed. Så også på dette felt forventes mange nye metalfigurer af egenproduktion. Og der afholdes gerne, såfremt det ønskes, småkurser for interesserede. På hjemmesiden er der beskrivelser af formfremstilling og støbning.

Sidste mand i talerækken var John Winther Hansen, der fortalte om vandbaserede og ugiftige farver, samt hvorledes man arbejder med dem. Den største udfordring er den hurtighed, hvormed farverne tørrer, medmindre man anvender en „retarder“, forsinker. Men derudover var der kun godt at sige om specielt de velkendte Vellajofarver. De dækker godt, de er også velegnede til laserende bemaling, og udvalget af nuancer er stort - i alt omkring 300 forskellige, både en speciel serie for fortrinsvis spillfigurer (Game Color) med stærke farver (72 stk.) og en større serie (Model Color) til modellfigurer (220 stk.). Også i sprayfarver findes en stor serie fra samme firma. John demonstrerede en såkaldt vådpalet, som man nemt kan lave selv, og som holder farven flydende i time(dage)vis uden at tørre ind. Man tager en plastikæske i passende størrelse - evt. med låg og lægger en tilpasset stykke svamp deri. Derefter hælder man vand på og lægger et stykke gennemvædet madpapir over - og voilà, så holder paletten sig fugtig i lang tid. Evt. kan man tilsætte lidt ammoniak eller lignende til vandet, så svampen ikke rådner; og ens miksede farveblanding og nuance holder sig nu konstant uden at tørre ud. Det er da praktisk og nemt.

Acrylfarver har i dag næsten helt fortrængt de terpentinbaserede farver til figur- og modelbemaling.

Herefter var der smørbrød og hyggesnak, og alle syntes det havde været en udbytterig aften. Så mon ikke vi får skabt spændende resultater - bidrag til bladet og hjemmesiden, men ikke mindst figurer?

TS

Krigsspil fra perioden 1700 - 1720

Vi er en gruppe, der spiller krigsspil fra tiden omkring Spanske Arvefølgekrig, og vil gerne have flere interesserede deltagere.

Vi spiller med 15mm figurer og efter et regelsæt lavet af Torben Olsen og Erik Baltzer Hansen. Ud over diverse fiktive slag, har vi spillet Blenheim 1704 og Ramillies 1706. Næste slag er et fiktivt slag baseret på de aktuelle styrker i Moseldalen i foråret 1705. Dette spil finder sted lørdag den 5. marts 2005 i Fælleshuset på Oshögavägen i Oxie, Sverige - kun et smut over broen.

Oxie ligger lige ved motorvejen fra Øresundsbroen i hjørnet, hvor motorvejen skiller fra mod Ystad (trafikplads Frederiksberg).

Vi planlægger at spille Ramillies i maj måned 2006, men vil også spille andre spil i mellemtiden, eventuelt på Kastellet, hvis interesse derfor findes.

Interesserede kan henvende sig på e-mail: erikbaltzer@hotmail.com, eller mit telefonnummer i Sverige er: 0046 40 549346, og jeg kan eventuelt træffes på mit arbejdstelefonnummer: 3231 4730 (i Danmark) Min postadresse er: Erik Baltzer Hansen, Oshögavägen 164 211, 238 32 Oxie, Sverige.

Fra Danmark til D-dag

Korporal Johannes Jacobsen krigsindsats i et canadisk panserregiment

af Aksel Willumsen

Indledning

Jeg stodte i min søgen efter interessante skæbner, omhandlende danskere i allieret krigstjeneste under Anden Verdenskrig, på en interessant artikel fra et lokalt dagblad i Vejle, fra september 1945.

Artiklen var et interview med en 45årig dansker ved navn Johannes Jacobsen. Artiklen må være skrevet lige så hurtigt, som Johannes Jacobsens kortvarige besøg i landet varede. Johannes Jacobsen var kort herop i Jeep fra det sted i Holland, hvor hans regiment ventede på nye ordrer. Han bar en canadisk korporalsuniform og havde kortvarigt mulighed for at besøge sin daværende hjemby, Vejle.

Jacobsen bliver i artiklen konsekvent benævnt Hansen, men det ændrer ikke ved det interessante faktum, at Johannes Jacobsen, i en for frontlinesoldater høj alder, 43 år gammel, med sit canadiske panserregiment havde gjort landgangen i Normandiet og kampene hele vejen til Tyskland med, som korporal i det canadiske panserregiment, The Fort Gary Horse.

Det har trods mange forespørgsler, været svært at finde oplysninger om Johannes Jacobsens tidlige år i Danmark, samt årene i Canada, før og efter hans militære engagement. Men det er ret besat ikke historiens omdrejningspunkt.

Opvækst og emigration

Johannes Jacobsen blev født den 23. august 1901 i Hørby, en lille landsby vest for Sæby, hvor familien boede i nogle år, inden de flyttede til Hobro. Her fik han en del omtale i de lokale aviser, da han som spejdetropsfører med stor risiko for eget liv reddede en lille dreng, som var gået igennem isen på fjorden.

I Hobro startede Johannes Jacobsen på en handelsuddannelse, som udmøntede sig i, at han i flere år rejste rundt som repræsentant for firmaet Becker Christensen. I 1926 valgte han, at emigrere til Canada for der at skabe sig en ny tilværelse med sin nystiftede familie, kone og to børn. De næste tretten år bestede han forskellige jobs, indtil det for familien skelsættende år 1939.

Johannes Jacobsens kone og børn var i slumringen af 1939 rejst til Danmark på familiebesøg, og blev den 9. april 1940 fanget af den tyske besættelse af landet. Det betød, at hun og børnene nu stod i den ulyksalige situation, at det ikke var muligt at få udrejsetilladelse til Canada - eller for den sags skyld til andre lande med forbindelse til Canada.

I Canada sad en magtesløs Johannes Jacobsen og kunne kun se til, at tyskerne lukkede Europa mere og mere af, og derved forhindrede en genforening af familien. At adskillelsen skulle vare fem et halvt år, havde de ikke i deres vildeste fantasi forestillet sig.

Private No. H 26592

Johannes Jacobsen overvejede sin håbløse situation, og besluttede sig for at undersøge

Portrætbillede af Johannes Jacobsen, som i en alder af 41 år meldte sig til krigstjeneste i den canadiske hær. Billedet er formentlig taget en gang i 1945 - efter krigen - i forbindelse med hans udnævnelse til korporal.

mulighederne for at melde sig til den canadiske hær, for derigennem dog at gøre noget. Og det selvom en kammerat havde sagt, at "det var umuligt for en dansker, da Danmark jo var „allieret“ med Tyskland" - en udtalelse som gjorde Johannes Jacobsen meget vred, men satte samtidig yderligere skub i beslutningen om at lade sig indrullere.

I slutningen af 1940 sendte Johannes Jacobsen en ansøgning af sted, og fik efter de obligatoriske læge- og færdighedsprøver besked om at møde op til rekrutuddannelse den 15. januar 1941 i District Depot No 10 i Winnipeg.

En nær ven af Johannes Jacobsen, Herbert Stanley Odgers, fra byen Biggar nær Saskatchewan, blev i mangel af pårørende i Canada opført som nærmeste, der skulle underrettes i tilfælde af, at der skete ham noget under militærtjenesten.

Månedene efter blev Johannes Jacobsen overført til det regiment, The Fort Gary Horse (10th Canadian Armoured Regiment) i Camp Borden i delstaten Ontario, som de næste fem år blev hans nye „familie“. Camp Borden husede 1st Canadian Armoured Brigade, som foruden Fort Gary Horse bestod af Lord Strathconas Horse og 1st Hussars. I Camp Borden trænede de tre regiment intensivt i antikverede amerikanske 6 tons kampvogne fra 1919. Trods kampvognenes fremskredne alder fik soldaterne alligevel værdifuld nytte og erfaring ud af dem.

Afrejsen til Storbritannien

I oktober 1941 blev regimentet overflyttet til Debert Camp nær Truro i Nova Scotia. Her lå de i seks dage, for de fik en ny ordre om at begive sig den korte vej til Halifax, hvor de

skulle ombord på det passagerskib, S.S. Oronsay, som skulle bringe dem til England.

12 store passagerskibe samledes og fyldtes med tropper de næste tre dage. Og om morgenen den 13. november stævnedes den imponerende konvoj, under massiv flådeeskorte, ud fra Halifax med kurs mod Liverpool. Det var det største kontingent tropper, som på én gang blev afsendt fra Canada til England under Anden Verdenskrig.

Efter en udratificeret overfart ankom de mange skibe til Liverpool den 22. november om eftermiddagen. Herfra blev de transporteret videre til den store kaserne i Aldershot nær London, hvor regimentet tilbragte nogle måneder.

Træning og optakt til D-dag

Efter Aldershot blev regimentet de næste mange måneder flyttet rundt i Storbritannien, i takt med, at de fik tilført nyt materiel (Sherman kampvogne). Der blev udstationeringer til: Wales, Skotland (flere gange), og tilbage til England igen. Den megen træning på de forskellige lokaliteter blev, udover øvelser og skydetræning med kampvogne, brugt til at træne landgang på „fjendtlig kyst“ med kampvogne og følgekøretøjer, samt med det infanteri, som var tilknyttet de respektive panserregimenter. Tiden blev også brugt til løbende at vurdere og evaluere mandskabet, for derefter at placere dem på de rigtige pladser i regimentet.

I forbindelse med den forestående invasion udgjorde The Fort Gary Horse Regiment den ene tredjedel af 2nd Canadian Armoured Brigade under 3 canadiske division. De to andre regiment i brigaden var: 1st Hussars og Sherbrooke Fusiliers. Hvert regiment, som var af panserbataljonsstørrelse, bestod af fire Squadrons: en H.Q. Squadron, samt en A, B, og C Squadron. Til hver Squadron, under landgangen, var der tilknyttet en infanteribataljon.

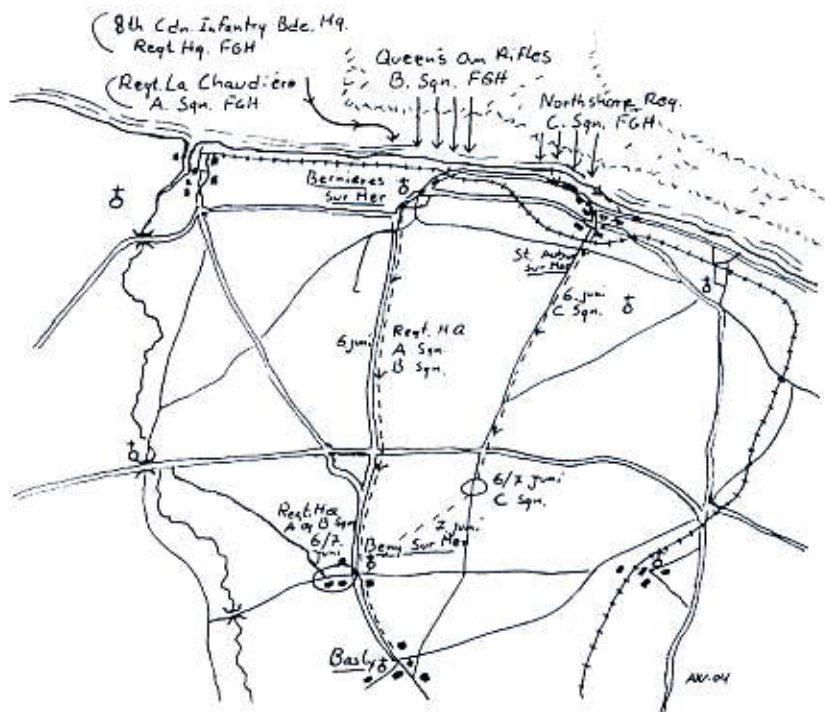
I naboregimentet, 1st Hussars, var der i øvrigt en anden dansker med - Trooper Niels Marius Jensen. Han faldt den 11. juni og ligger begravet på den canadiske krigs kirkegård i landsbyen Revers, som ligger nær ved det sted, hvor brigaden gik i land.

B og C Squadron var blevet udvalgt til at tage den hårdeste torn - at være med i den første angrebsbølge, som ramte kysten.

Johannes Jacobsens var blevet tilknyttet A Squadron, og havde der fået titel af Lance-Corporal (underkorporal). Han var chauffør på den jeep, der dannede fortroppen for de logistik køretøjer, der fungerede som fodline af brændstof, ammunition, reservedele mm. til Sherman kampvognene. Han fortalte i omtalte avisartikel, at hans efter forholdene høje alder imellem de mange, meget unge og ofte bange soldater gjorde ham til en slags faderfigur, som kunne bibringe dem ro og tryghed i de svære stunder.

D-dag

Planen for brigadens landgang var, at Fort Gary Horse skulle sætte angrebet ind ud for de to små kystbyer: Bernières-sur-Mer og St. Aubin-sur-Mer på Juno Beach i Nan-sektoren som var tildelt 3. canadiske division. B og C

På kortet ses Fort Gary Horse Regiments landgangsted og bevægelser 6. - 7. juni 1944. Som en del af 2. canadiske panserbrigade under 3. canadiske division, var de blevet tildelt Nan sektoren i Juno afsnittet. Til hver Squadron, var der på dagen tilknyttet en infanteribrigade, som skulle følge kort efter kampvognene og rense op. I Johannes Jacobsens A. Squadrons tilfælde, var det det canadiske infanteriregiment De la Chaudière. Som det fremgår af kortet, måtte B og C. Squadron over et rev for at komme ind til kysten.

Squadron, som skulle være første angrebsbølge, var udrustet med ny type specielt udviklede amfibie Shermans, der kunne sættes relativt langt fra kysten og selv sejle ind mod målet. Lige efter dem skulle så de tilhørende infanteribataljoner landsættes. Herefter skulle H.Q.- og A Squadron sættes ind efter den Squadron (B eller C), hvor modstanden og behovet var størst. Efter dem skulle forsyningskøretøjerne hurtigst muligt følge efter i en lind strøm.

Kystbyen Bernières-sur-Mer er i øvrigt den ene af de to kystbyer, som man ser i den berømte filmsekvens, hvor man fra et landgangsfartøj følger indsejlingen og landsætningen. I baggrunden ses endvidere de høje strandhuse.

Om morgenen den 4. juni var hele regimentet med følgekøretøjer blevet indskibet. Desværre måtte de vente en ekstra dag, da vejret i den engelske kanal var meget dårligt. Men den femte sidst på eftermiddagen fik de endelig grønt lys.

Det stadigt noget urolige vejr gjorde, at B- og C Squadrons amfibiekampvogne måtte landsættes tættere på kysten end planlagt - og efter infanteriet. B Squadron blev yderligere sinket af en strandvold, som de ikke kunne forcere uden ingeniortroppernes brolegningsmateriel. Men klokken ca. 9.00 var de igennem, og den relativt begrænsede modstand nedkæmpet.

Anderledes gik det C Squadron, som i det østlige stykke mødte betydelig større modstand. Den kraftige modstand gjorde, at de først dagen efter kunne samles med regimentet. Deres tab beløb sig til i alt seks Shermans.

På trods af, at C Squadron mødte den kraftigste modstand, blev A Squadron, sammen med infanteriregimentet, The Chaudières, allige-

vel dirigeret ind, lige efter at B Squadron havde forceret sandvolden og sikret området. De to Squadrons mødte kun ringe modstand de næste fem kilometer ind i landet, frem til landsbyen Beny-sur-Mer. Her slog de lejr for natten i og omkring byen. Da C Squadron som omtalt, stødte til dem dagen efter, fik de alle tilført erstatningsmateriel og - mandskab. Tabene for regimentet den første dag var: 12 dræbte og 12 sårede, samt seks odelagte Sherman's.

De næste 25 dage virkede regimentet i området som støtte for først, 8th Infantry Brigade og senere for 7th Brigade. Den 2. juli blev Fort Gary Horse indsat i kampen om den vigtige - og stærkt forsvarede - flyveplads Carpiquet, som lå cirka 4 kilometer vest for Caen - en kamp, som kom til at vare indtil den 10. juli, før byen var på de allieredes hænder.

Johannes Jacobsen beskriver, hvordan han oplevede den sønderskudte by Caen, hvor stort set kun katedralen stod tilbage; og om hvor han og hans kammerater var mere forvirrede end bange under de stadige bombardementer fra både fjendtlige og nogle gange egne styrker.

Efter Caen fik regimentet nogle hviledage, før de den 7. august blev indsat i de heftige kampe (Operation Totalize) ved Falaise for at lukke hullet, og derved forhindre den tyske 7th armé i at undslippe.

Trods stor modstand og svære tab overskred regimentet den 14. august floden Liason for at indtage de vigtige højder i yderområdet af Falaise. Her forsvarede de brohovedet, indtil forstærkninger ankom. De fortsatte derefter forfølgelsen af tyskerne, og forcerede den 28. august Seinen.

Det var under disse hårde kampe, at Johannes Jacobsen den 8. august personligt oplevede

En gruppe Sherman kampvogne fra A Squadron venter på startsignalet til støtteangreb på byen Falaise, den 7. august 1944. Her blev der udkæmpet nogle heftige kampe for at lukke bullet rundt om byen, for dermed at forhindre den tyske 7th armé i at undslippe.

de værste hændelser under sin krigstjeneste. Under de direkte bombardementer gik der noget tid før han og hans kammerater forstod, hvor farligt det var ikke at søge ordentlig dækning. Ved et bombardement var Johannes Jacobsen og en kammerat så ubetænksomme at søge ly under en lastbil fyldt med ammunition, mens det bragede omkring dem. Da bombardementet var ophørt, og de kravlede ud under lastbilen, fandt Johannes sin Jeep fuldstændigt gennemhullet og måtte efterfølgende være med til at stille 13 kors over faldne kammerater op langs vejsiden. Selv slap Johannes Jacobsen meget billigt fra hændelsen med en granatsplint i den ene hånd.

Ved en senere hændelse oplevede Johannes Jacobsen, i en skov tæt ved fronten, at han pludselig befandt sig foran tre tyske soldater med håndvåben. Selv havde han sit gevær, med fem skud i - tyskerne var åbenbart ikke indstillet på at kæmpe, og rakte armene i vejret. Johannes Jacobsen anbragte dem i Jeep'en, og kort efter røbt tilbage til sin enhed.

På grund af de store tab i de intense kampe blev regimentet omgrupperet, så C Squadron blev indlemmet i A- og B Squadron. Det reducerede regiment fortsatte derefter mod nord for at deltage i erobringen af Fort Boulange. Seks dages kampvogns- og infanteriangreb skulle der til, før den tyske garnison på 9.000 mand overgav sig. Regimentet fik herefter en hvileperiode og tid til at erstatte deres tab, og fremstod derefter igen som en hel panserbataljon på fire Squadrons.

Næste mål var havnebyen Antwerpen - som faldt uden den store modstand, C Squadron blev indsat separat mod Calais, inden de igen sluttede sig til regimentets hovedstyrke. Værre var det ved Schelde flodudmundingen sydvest for Antwerpen, hvor der i de våde marker, mange grofter og kanaler, blev udkæmpet bitre kampe helt frem til 21. oktober. Den 24. oktober blev de indsat på Beveland halvøen

for som støtte for Calgary Highlanders også at udrense øen Walcheren. Herefter blev de trukket tilbage fra kamphandlingerne og fik et kort hvil.

Den 11. november blev regimentet sendt til en frontlinie i nærheden af Nijmegen, som angrebsreserve. Men de blev her ikke involveret i de ellers hårde kampe. Fra den 25. november og tre måneder frem - en kold og våd periode - hvor kamphandlingerne var indstillet på deres frontafsnit - tilbragte regimentet med at komme op på fuld kampstyrke - og hvile ud.

Holland og Tyskland 1944/45

Den lange venteperiode gjorde, at Johannes Jacobsen og hans kammerater var blevet noget utålmodige efter at afslutte jobbet. Og endelig, den 8. februar 1945 kom startskuddet. Den 17.

februar overskred regimentet, som de første canadiere, Seigfriedlinien ved Goch - Kalkarvejen. A og B Squadron understøttede 9th Brigade med at indtage Udem. Den 29. marts krydsede de Rhinen, og tvang de tilbage-trækkende tyskere ind i Holland.

De næste ti dage blev en lang række hollandske byer rensat for tyskere. Alt imens A Squadrons kampvogne var involveret i kampen om byen Groningen, lykkedes det for A Squadrons „bagtropper“, som bestod af en blanding af køkke, korere, skrivere og mekanikere at indtage byen Haren. Her blev byttet to antitankkanoner samt 34 tilfangetagne tyskere. Stor var overraskelsen hos Cameron Highlanders - som skulle have indtaget byen - at erfare at „Fort Gary Infantry“ allerede havde gjort det beskidte arbejde.

Den 18. april rykkede regimentet igen ind i Tyskland, og foretog en knap 250 km lang ilsmarch til den befæstede by Cloppenburg. Fra den 22. april blev Wildeshausen, Delmenhorst og Ganderkesse passeret, og til sidst den 3. maj, deltog de i belejringen af Oldenburg.

To dage efter, den 5. maj 1945, kapitulerede tyskerne officielt til feltmarskal Montgomery. Hermed var kamphandlingerne slut for The Fort Gary Horse Regiment. Johannes Jacobsen beskriver, hvor svært det var for ham og hans kammerater helt at fætte, at det endelig var slut, da kapitulationen var en kendsgerning.

Fredstid

Efter ophøret af krigshandlingerne blev regimentet flyttet tilbage til Holland med det formål at komme sig efter kampene og påbegynde forberedelserne på at blive hjemsendt til Canada.

Tiden blev tilbragt i byen Doetinchem, som regimentet havde været med til at befri den 1. april 1945. De hjalp i ventetiden, efter bedste evne, indbyggerne med at genophyge deres krigsødelagte by.

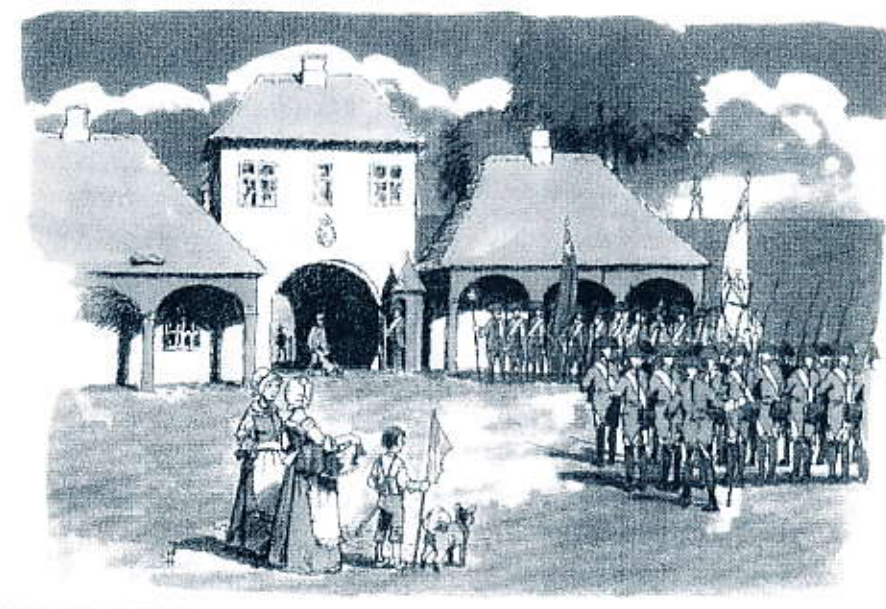
En kolonne af Shermans fra C Squadron, venter på ordre til at fortsætte fremrykningen ind på den hollandske halvø Beveringen. Tæt efter kampvognene kan man svagt skimte de logistikretojer, som Johannes Jacobsen tilsvarende, i sin A Squadron, var en vigtig del af.

Foreningen KASTELLETS VENNER & HISTORISKE SAMLING

Foreningen blev dannet på Kastellet 339 års fødselsdag 28. oktober 2003, og dens formål er at udbrede og fastholde interessen for Europas smukkeste og bedst bevarede fæstning, samt at medvirke til at gøre den til et levende og spændende sted at besøge. Dette vil vi bl.a. gøre ved:

- at anskueliggøre Kastellet's historie gennem rundvisninger, udstillinger mm.
- at vedligeholde og udbygge „Kastellet's Historiske Samling“ af billeder, effekter etc.
- at fremme kulturelle formål, der naturligt kan finde sted i Kastellet, f.eks. koncerter, militære opvisninger o.lign.
- at fremme rekreative formål med fornøden respekt for bygninger og voldanlæg.
- udadtil at informere om foreningens aktiviteter og tiltag.
- i det hele taget at virke til gavn for Kastellet, herunder også at hjælpe med at vedligeholde museale genstande, der ikke tilhører „Kastellet's Historiske Samling“.

For at kunne opfylde disse formål, har foreningen brug for at få rigtig mange medlemmer, som ved at betale et beskedent årligt kontingent giver os en helt nødvendig håndsrekning. Et medlemskab koster for enkeltpersoner kr. 100,- for et kalenderår,

medens virksomheder, institutioner, foreninger m.fl. - alt efter tilknytning og interesse - som minimum betaler kr. 500,- - ligeledes pr. kalenderår.

Benyt venligst nedenstående indmeldelsesblanket (evt. fotokopi heraf) eller kontakt for-

eningens kasserer, Eggert Frandsen, på tlf 3965 04 66 eller 39 65 04 91.

Velkommen i foreningen
**KASTELLETS VENNER
& HISTORISKE SAMLING.**

Indmeldelsesblanket til "KASTELLETS VENNER & HISTORISKE SAMLING"

Undertegnede ønsker hermed at blive medlem af ovennævnte forening:

Fornavn(e): _____

Efternavn: _____

Bopæl: _____

Postnummer: _____ By: _____

Telefon arbejde: _____ Telefon privat: _____

Mail adresse: _____

Dato: _____

.....
Underskrift

Kan afleveres i kommandantskabets reception i Hovedvagten eller sendes til foreningens kasserer: Eggert Frandsen, Østerbakken 5, 2820 Gentofte.

Hvor barbarisk var Barbaricum?

En anmeldelse af Nationalmuseet: *Sejrens triumf*, ved Jens Kristian Boll

Lars Jørgensen m.fl.: *Sejrens triumf. Norden i skyggen af Det romerske Imperium*
Nationalmuseet 2003, isbn 87-7602-005-3, 175 kr.

Mange af Chakotens læsere lagde sikkert vejen om Nationalmuseet i efteråret og vinteren 2003 for at se den spændende jernalderudstilling *Sejrens triumf*. Udstillingen og ikke mindst det digre, velskrevne og flotte katalog viser, hvordan videnskaben i disse år er ved at se nordeuropæisk jernalder og ikke mindst forholdet mellem Romerriget og det område, romerne kaldte Barbaricum, i et helt nyt lys, hvor især det danske område indtager i en central position.

På udstillingen havde Nationalmuseet samlet klenodier i verdensklasse fra andre museer, fra Nydambåden til Hildesheimskatten, den romerske guldbruse af kejser Marcus Aurelius, monumenter, moselig, skatte og enkeltfund.

Til udstillingen er udgivet et katalog tykt som en telefonbog, der simpelthen er et must for den interesserede. Det er ikke alene rigt illustreret, men rummer også et væld af spændende og velskrevne artikler om romersk jernalder, der fører læseren vidt omkring. Her vil jeg koncentrere mig om de artikler og teorier, der snævert berører krigsførelsen og de dermed sammenhørende magtforhold i Danmark under romersk jernalder (udtryk som Danmark,

Tyskland og Sverige bruges i denne artikel udelukkende som geografiske betegnelser og betyder ikke til eventuelle statsdannelser).

De nye undersøgelsesmetoder, ikke mindst de nye muligheder for på nettet at sammenligne fund på tværs af landegrænserne, flytter milepæle i vor opfattelse af jernalderen, ikke mindst på det militære område.

Mosen som religiøst sted

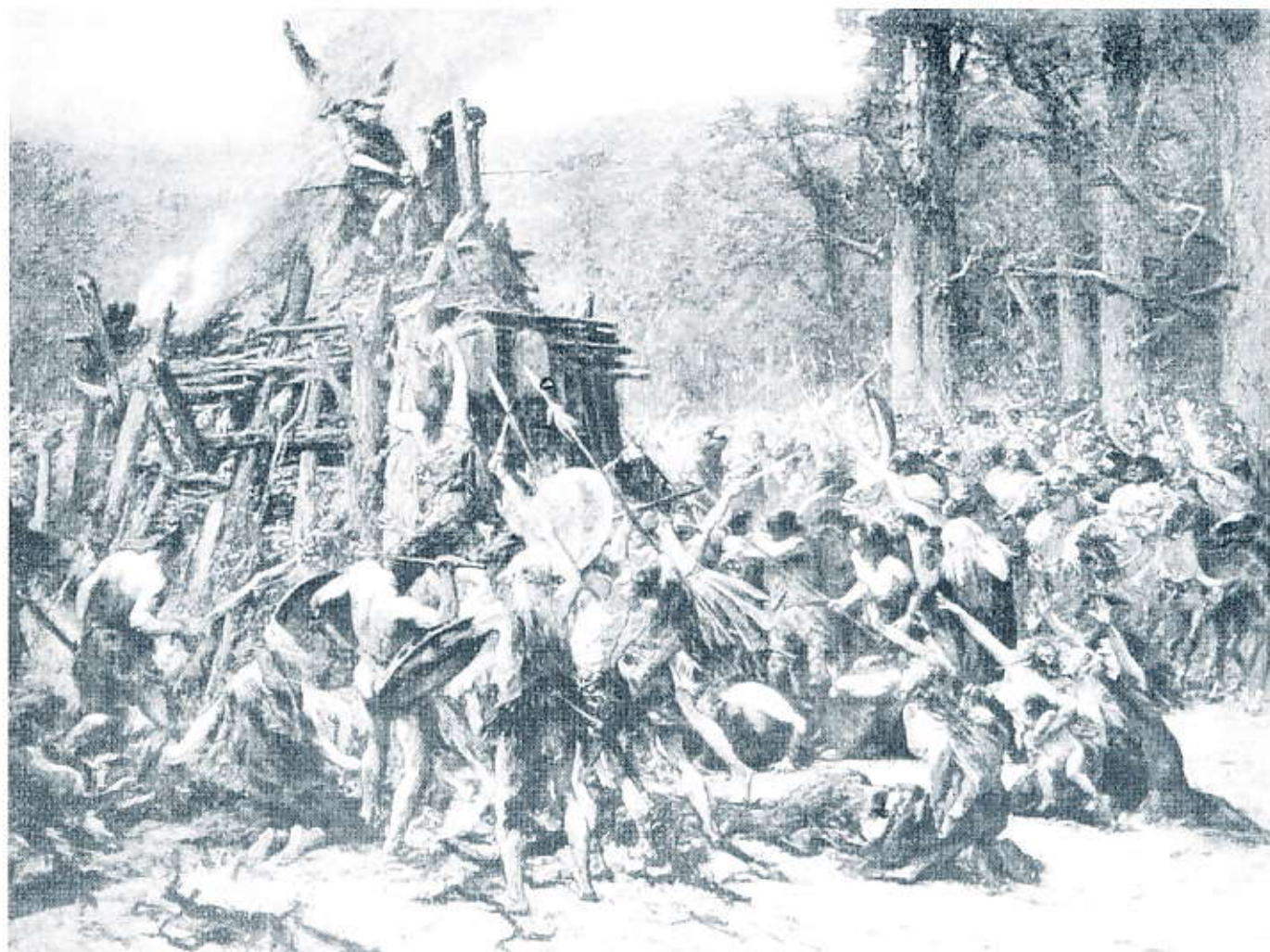
Indledningsvis gøres rede for mosens særlige betydning såvel fysisk som psykisk: Mosen lå i bogstaveligste forstand på grænsen mellem menneskenes beboede verden og det ukendte; et område, hvor fejltrin bogstaveligt talt kunne betyde døden. Folketroen befolkede mosen med ellefolk, på samme tid lokkende og livsfarlige. Måske er de levn fra en tid, hvor man så mosen som porten til den anden verden, den verden, der var befolket med magter, hvis hjælp man var afhængig af, samtidig med at man ikke ville have dem for tæt på? Man søgte derfor at stemme dem venligt med gaver, der på same tid skulle sikre, at de ydede menneskene hjælp, og stillede sig tilfreds med, hvad man gav dem, frem for selv at forsyne sig.

Vidner våbenofferfundene om forsvarskrig, angrebskrig eller social uro?

Det store spørgsmål omkring våbenofferfundene er hvordan eller snarere, hvorfor våbenene er endt i moserne? Da flere store våbenofferfund er blevet nedlagt i flere omgange med mange års mellemrum, må man gå ud fra, at ofringerne foretages af en lokal befolkning, der ved, at netop dette sted er helligt. Så vidt man kan se af fundmaterialet, kom det udstyr, der endte i mosen, dels fra Nordtyskland, dels fra det sydlige Norge og vestlige Sverige. For de store funds vedkommende antyder fundene, at de ufrivillige bidragydere kan have udgjort en veludrustet hær på op til 1.000 mand.

Forskningen deler sig i tre hovedsynspunkter: Den traditionelle teori går ud på, at den lokale befolkning har besejret en indtrængende fjende og vist guderne deres taknemmelighed ved at ofre den overvundne indtrængers udstyr.

En nyere skole hævder, at vel er det de lokale, der foretager ofringen for at fejre en sejr, men det er ikke bytte fra en forsvarskrig, derimod fra en angrebskrig. Lokale krigsherrer har foretaget omfattende raids til nabolande, vundet sejre og inspirerede af de romerske triumflog nu fort de overvundnes udstyr med hjem som bevis for sejren, vist det frem i triumf for derefter at ofre det.

Germanisk hovedghebegravelse i jernalderen. Tyskerne har altid vidst, hvorledes man iscenesætter store begivenheder. *Triumph des Willens*.

Drejekværnen var et frømskridt, men også den gang var der sikkert delte meninger om den nye teknologi.

Efter sejren sætter Ulf Hovdingsson sin fange og nye træ Svecin, søn af den fjendtlige høvding, ind i hans nye pligter: "Læg kræfterne i, Svecin. I er jo altid så glade for at bruge romerske våben, så jeg tænkte, denne her romerske håndkværn lige er noget for dig."

En tredje gruppe hæfter sig ved de mange romerske våben og hævder, at våbnene stammer fra hjemvendende krigere, der har været lejesoldater i romersk tjeneste og efter hjemsendelsen enten har søgt at gribe magten derhjemme eller voldt så megen uro, at de lokale har nedkæmpet dem og ofret fredsforstyrrelses våben, måske i håb om at genoprette ro og orden.

Det er en spændende tanke, at romersk jernalders krigsherrer har kopieret den romerske triumf for dermed at give deres magt og position et synligt udtryk, men at triumfen hver gang sluttede med, at man tilintetgjorde det vandne bytte, er næppe troligt. De praktiske romere viede vel udvalgte stykker til guderne, men genbrugte eller omsmeltede størstedelen af byttet og var faktisk forbløffede over germanernes hang til at ødelægge offergaverne og kaste dem i søer.

Personligt hælder jeg mest til den første tolkning, at i det mindste de store ofringer repræsenterer sejren over en indtrængende fjende, hvor man har lovet guderne alt fjendens udstyr i bevidsthed om, at det bogstaveligt talt var dem eller os. Mod teorien om, at der er tale om våben erobret i raids kan rejses flere indvendinger. Raids har uden tvivl fundet sted, og sejrige krigsledere har nok efter bedste evne efterlignet den romerske triumf, men en angrebskrig ville næppe efterlade sig det fundmateriale, vi finder i de store nedlæggelser.

Sammensætningen af offergaverne lader sig vanskeligt forene med den romerske triumf. Blandt offergaverne finder vi ikke mindst i Illerup et væld af dagligdags genstande, der har tilhørt fjenden, såsom redekamme, madknive, bæltet og ildstål. Skulle Illerups krigsherrer ved hjemkomsten fra et raid have kopieret den romerske triumf, kunne man snarere vente våben, der blev båret i procession, men næppe kamme og ildstål.

Var der tale om bytte fra raids, må man også forvente, at de krigere, der vovede liv og lemmer i raiden, skulle lønnes for deres indsats, formentlig med bytte. Der må have været visse logistiske grænser for, hvor meget man kunne føre med sig hjem på skibene, derfor giver det for det første ingen mening at spilde god lasteplads på de overvundne krigeres kamme, hvæssesten, madknive og ildstål, og for det andet endnu mindre mening siden hen at ofre alle de kostbare våben. Hvordan man end stiller regnestykket op, er det vanskeligt at se, hvor den sejrige høvding skulle skaffe det bytte, der dels skulle dække hans udgifter, dels sikre hans krigeres loyalitet og tiltrække flere dygtige krigere og dels sikre ham den rigdom, der gjorde det muligt for ham at leve op til det krav om gavmildhed, man stillede til en god fyrste.

Endelig er der også en fundamental forskel på romersk og germansk tænkning derved, at romerne vel viste de erobrede våben frem, men siden enten solgte dem eller nedsmeltede og genanvendte metallet, mens ideen med våbenofferfundene netop var, at offergaverne for altid skulle forlade menneskenes verden.

Tanken om, at de lokale gjorde kort proces med anmassende tidligere lejesoldater, kan virke tiltrækkende, men netop det arkæologiske materiale tyder på, at de, der hentede rigdom og nye ideer i det fremmede, tværtimod fik afgørende indflydelse på de hjemlige forhold.

Barbarer, hvem os?

Begrebet barbar stammer fra grækerne og betyder oprindeligt: En, der taler uforståeligt. Siden modificerede grækerne begrebet geografisk ud fra den ide, at grækerne var de normale mennesker, hvad de kunne takke deres klima for, mens de på alle sider var omgivet af barbarer. Barbarer kunne inddeles i de barbarer, der boede i de kolige områder nord for

grækerne: de var tapre, frihedelskende, men slappe, ustabile til stadigt arbejde og også ude af stand til at danne bystater; og de barbarer, der boede under varme himmelstreg: de var nok intelligente, men fejte og underkastede sig derfor tyranner. Da romerne overtog magten, modificerede de barbarbegrebet, sådan at de rigtige mennesker nu var romerne, der formåede at danne en civiliseret stat, mens grækerne så tydeligt ikke havde evner i sådan retning og derfor også måtte rubriceres som barbarer. Romerne så det som deres guddommelige mission at afbarbarisere barbarerne ved at få dem med i Romerriget, hvor de kunne være rigtige mennesker. Efter nederlaget i Teutoburgerwald år 9 f.Kr. afstod man dog fra at udstrække Romerriget nordpå ud over Rhingrænsen og rubricerede i stedet området Barbaricum.

Det betød dog ikke, at Romerriget indskrænkede sig til et passivt forsvar. Allerede omkring år 5 e.Kr. sendte Augustus ifølge Monumentum Ancyranum en flådeekspedition op i de nordlige farvande, hvor man åbenbart skulle sondere terrænet og knytte nyttige kontakter. Gjorde germanere ved Rhinen det vanskeligere at nå frem til Østersøen og rav- og skind-

Hvorfor der ikke blev fundet blæseinstrumenter i Illerup?

Illerupfolkets yngste lurbleser, Helge, beder om skænsel for en jævnaldrende fag-fælle:

Helge: "Se far, jeg har fanget en af fjendens lurblesere. Vi var selvfølgelig bedre til at slå, men de har bedre lurer end os, så hvis du lader mig beholde ham, kan han lære mig at blæse lige så godt."

Garm: "Lad gå, vi kan altid bruge en lille lurbleser til. Og vores guder ser hellere, at hans lår loder til deres ære end den kastes i helligsoen."

markederne gennem de germanske skove, var søvejen en oplagt forbindelse, ligesom romerne var tilstrækkeligt drevne diplomater til at værdsætte nytten af at have venner og forbundsfæller, der kunne falde ens uvenner i ryggen og holde dem beskæftiget.

Prisen for sikkerhed er altid rigtig

Det samfund, der har modt romerne i Skandinavien og Nordtyskland, var på ingen måde noget stillestående uland. Arkæologien viser, at jernaldersamfundet på den tid befandt sig i forandring, hvor magt og rigdom koncentreredes på færre hænder. Vi møder de store gårdanlæg, der tyder på mere intensivt landbrug. Den gamle skubbeværn afløses af drejekværnen, hvad der tyder på en effektiviseret og sikkert også væsentligt øget kornproduktion.

Stormændene kunne opkaste sig til hovdinge, der havde kontrol over et område i kraft af deres rigdom og deres krigere, idet en velstående hovding havde råd til at lønne flere krigere og kunne tvinge eller "overtale" andre i området til at anerkende hans magt.

De, der anerkendte hans magt, fik til gengæld sikkerhed, i første omgang ved at hans krigere ikke overfaldt dem, da den succesrige stormand snart sandede, at selv om plyndring kunne være underholdende, var skatter og afgifter en mere regelmæssig indtægt, i anden omgang ved at den hovding, der havde magten, ikke ville tillade andre at gå ham i bedene. Ikke mindst købmænd var interesseret i at stå sig godt med stormænd, der kunne garantere sikkerheden i et område, så man kunne rejse gennem det med sine varer og handle uden at behøve at frygte rovere. Stormanden på sin side kunne regne med "gaver" og afgifter fra købmændene, ligesom markeder også ville øge de indtægter, der sikrede, at stormanden havde råd til at holde de krigere, der var grundlaget for hans magt, mens gaverne fra købmændene blev del af den pragtudfoldelse, der var et lige så kjojnefaldende bevis på, at man her stod over for en effektiv hovding, man gjorde bedst i at stå sig godt med.

Hovdingene havde interesse i at udvide deres magtområde, da de så kunne tilbyde endnu mere sikkerhed og dermed få større indtægter, og egentlige magtcentre opstod, oftest på steder, hvor man kunne kontrollere handelsvejene.

Så en lokal stormand centralt i forhold til handelsruterne, f. eks. ravnuten fra Østersøen, og spillede han sine terninger godt, kunne hans slægt ligefrem samle et magtområde, der i det små kunne kaldes et imperium, et tillob til et kongerige.

Succesrige hovdinge bliver i stand til ikke alene selv at holde magten, men også at give den videre til deres slægt. Her får de store slægtsbegravelser betydning, da man ved at henlægge sin slægts begravelse til den hævdevundne hovdingehøj markerer, at man er deres legitime arvtager.

Kontakten med romerne kan meget vel have fremskyndet magtkoncentrationen, da de hovdinge, der tog bestik af situationen, fik muligheder, der lå langt ud over, hvad hjemlig handel ellers kunne give.

Serviceet til hovdingen, der vil være noget. Med sådanne pragtgenstande kunne alle se, at romerne regnede med, du kunne sikre magten i et område. Hobygraven, Vestlolland.

De søgte mit og romerfolkets venskab

Gravfund tyder på, at romerne efter Teutoburgerwald bevidst har benyttet og udhyttet deres kontakter til magthavere i det sydsandinaviske område. De romerske genstande, der dukker op i Skandinavien i perioden, repræsenterer det fineste romerske håndværk og er langt fra "glasperler og flitterstuds til de vilde".

Begge parter havde interesse i et samarbejde: Romerne opnåede de kontakter, der var en forudsætning for handel ud over, hvor ens våbenmagt rakte, ligesom lokale forbundsfæller ej var at foragte, og de lokale stormandslægter kunne gennem handel og gaver øge deres rigdom og lene del i romerrigets glans.

Et spændende indicium på den romerske politik er her gravpladsen ved Hoby på Sydsjælland, hvor hobybægrene stammer fra netop de første årtier efter Kristi fødsel. Bægrene var måske ikke den første kontakt mellem hovdingeslægten i Hoby og romerne, for gravgaver fra stedet omfatter genstande fra Norditalien, der er ældre end bægrene. Hoby-dynastiet kan have været det første, der udnyttede de nye

muligheder, men snart skulle andre dynastier, ikke mindst Hinlinghoje-dynastiet, gøre det samme, idet alt tyder på, at det sydsjællandske område bevarede en lederposition. Allerede Hobydynastiet opnåede øjensynligt kontrol med handelsvejene til og fra Østersøen og fik samlet "et imperium, for hvilket Østersøen tilsyneladende har haft den samme betydning som Middelhavet for romerne" (Sejrens nr. 149).

Det er en fristende tanke, at den Silius, der har ridset sit navn i Hobybægrene, kan være identisk med en højstående romersk officer, der var udstationeret ved Rhinhæren år 14-21 e.Kr., hvor romerne under Germanicus forsøgte at genoprette balancen efter Teutoburgerwald. Er bægrene givet i forsøg på at skaffe kontakter og forbundsfæller i en trængt situation, får motivet på det ene bæg, hvor Trojas kong Priamos knæler for Achilleus og løskober sin søns lig betydning langt ud over det kunstneriske. At afbilde Priamos, romernes indirekte stamfar, i en så ydmygende, men også gripende situation kunne være et praj til hovdingen i

Hoby om, at kunne han skaffe tilfangetagne romere, mistede romerske felttegn eller andre trofæer (1) tilbage til Rom, ville romerne vise sig lige så gavmilde som Priamos.

Også på det militære område er der fundet en vis kontakt sted. Man kan tænke sig enhver form for kontakt fra at romerske ekspeditioner har aflagt besøg i det danske område til at folk herfra har gjort tjeneste som romerske lejetropper, hvad der forklarer det store antal romerske våben, der finder herop. Kan romerske officersdolke være en souvenir, der siden mindede en dansk hovding om hans tid i udlandet? Fundet af en stor Maremmahund kan tyde på en personlig afskedsgave fra en romersk officerskollega, og man ikke vovsen har vakt nogen opsigst herhjemme?

Man kan også tænke sig, at romerne har været interesserede i, at deres nye forbundsfæller "åbnede en anden front" mod de mere fjendtlige folk i det sydlige Barbaricum. Man kan måske tolke de første store våbenofferfund som f.eks. Ejsbøl mose som tegn på, at de sydlige naboer har reageret på den romervennlige politik med modangreb, men er blevet slået tilbage.

Uanset om kampene foregik omkring Rhingrænsen eller tættere på hjemmet, var alliancen med Rom ikke uden omkostninger, hvilket antydes af, at den åldede i nogle af Himlinghøjedynastiets pragtbegravelser blev stedt til hvile i parteret og skeletteret tilstand, idet han åbenbart afgik uventet ved døden langt fra hjemmet og således var lettere at transportere hjem.

Uroen langs Rhingrænsen har ikke skadet, men tværtimod gavnet de nye hovdingedynastier: jo vanskeligere det blev for romerne at nå frem til rav- og pelsmarkederne i Baltikum over land gennem Germanien, jo mere tiltrækkende blev det at sejle og afslutte handlerne ved de eventuelle nye markeder. Klientstaterne kan have oprettet. Og havde Roms nye allierede i Hoby og Ejsbøl fanger til salg fra eventuelle kampe mod de fjendtlighedsindede germanere, har romerne uden tvivl været villige købere, der kunne se det humoristiske i, at de fjendtlige barbarer, der havde afvist at lade sig integrere i den romerske civilisation, nu alligevel blev inddraget, men som slaver solgt af mere fornuftige og dermed mindre barbariske barbarer.

De sydsjællandske dynastiets magtposition viser sig måske klarest derved, at deres smag inden for smykker blev efterlignet hos det øvrige skandinaviske aristokrati, som sikkert efter bedste evne søgte at gøre dem kunsten efter såvel på modens område som inden for lokal imperiebygning.

Kataloget konkluderer, at: *"Det østsjællandske aristokrati og dets sydsjællandske imperium kom således til at fungere som en fremskudt romersk klientstat eller stødpudefone med tætte personlige relationer til romerne. Gevinsten for romerne har været, at presset fra det germanske bagland for en tid er lettet. For det sjællandske aristokrati har præmien derimod været muligheden for ekspansion og konsolidering af en suveræn magtfaktor med interesse; der rakte fra det mellem-skandinaviske område i nord til Sortehavsområdet i sydost."* (Sejrens triumf s. 118).

Krigsbytte eller diplomatiske relationer?

Hypotesen om, at romerne bevidst opbyggede et net af klientstater i ryggen på de mere problematiske germanere, støttes af periodens rige gravfund. En sammenligning af fundene i de enkelte museer og lande imellem viser en slående ensartethed i udstyret i hovdingebegravelserne. Ofte finder man romerske servicesæt bestående af drikkebægre, drikkeglas, vinkar, osler, vinsier, spilleborde og andre statussymboler. Skulle fundene forklares som krigsbytte fra togter mod romerriget, er det næppe sandsynligt, at så meget og så ensartet samlet udstyr skulle finde frem til de enkelte fundsteder. Her er snarere tale om, at ejeren har handlet sig til sæt-

tet på en gang eller mere sandsynligt fået det overdraget af romerne som et synligt bevis på, at romerne anerkendte modtageren og hans slægt som en magtfaktor. Drikkesættene var ikke beregnede på et bæger i venners lag i ny og næ, men spillede en vigtig rolle i hovdingeideologien. Drak man sammen, bekræftede man indgåede aftaler, afhængigheds- og venskabsforhold. Jo kostbarere udstyr hovdingen rådede over, jo mere synlig blev hans magt, og selv når kostbarhederne fulgte ejeren i graven, bekræftede de slægtens magt, at den kunne tåle at skille sig af med sådanne ting. (Det er betegnende, at de rigeste gravfund træffes i den periode, hvor det ser ud til, at stormands-slægterne sætter sig på magten. Da de først er anerkendte i deres magt, synes interessen for pragtbegravelser at klinge ud) (2).

Der er også gode indicier for, at hovdingeslægterne styrkede deres magt gennem ægteskabsaftaler. Ved de store begravelser kendes en række rige kvindegrave, hvor ikke mindst smykkeudstyret tyder på, at den gravlagte kvinde kommer fra et andet område og er blevet bortgiftet som synligt tegn på diplomatiske relationer dynastierne imellem. Således har det sjællandske aristokrati sikret sig med ægteskabsforbindelser til dynastier i Limfjordsområdet, Mellemsverige og sågar til goterne ved Sortehavet og Ukraine.

Også her må vi tolke de rige fund som bevis på fredelig sameksistens, hvor kvinden og hendes udstyr blev synliggørelsen af disse relationer.

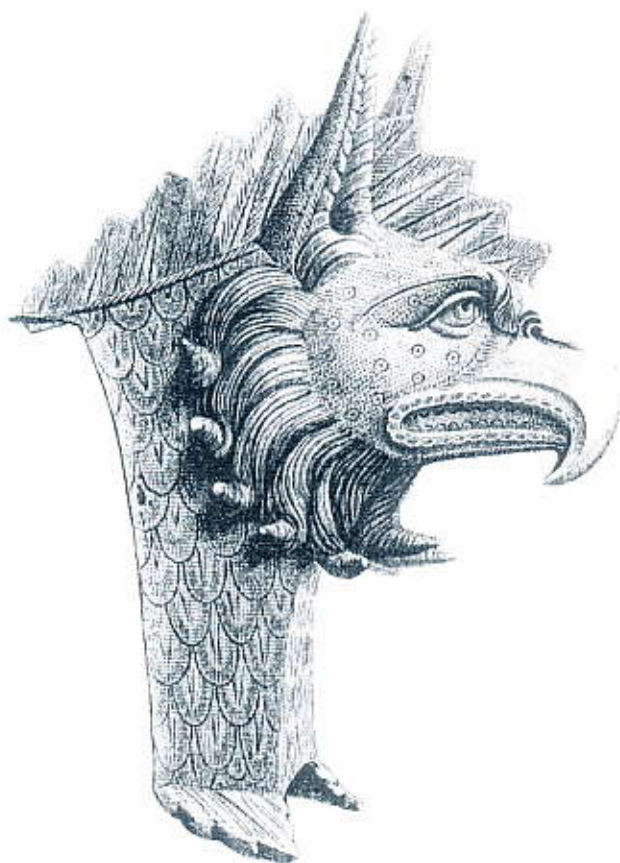
Mindre fredelig sameksistens har også været udbredt, og tilfangetagne hovdingedotter har altid været et velkomment bytte, men de ville næppe få lov at efterlade sig disse spor i fundmaterialet. Når man undtager romantiske særtilfælde, må vi regne med, at en tilfangetaget hovdingedatter højst kunne regne med at beholde sine klenodier, indtil hun som synliggørelse af magtrelationerne var blevet paraderet rundt ved sejrslæstighederne, dernæst ville sejrherrens kvindelige slægtninge befri hende for overflodigt gods, når de instruerede hende i hendes nye rolle og pligter som trælpige. (3)

Fredsskabende dansk aktion under markomannerkrigene?

Den om ikke fred så dog sameksistens, romerne fik etableret med Rhingrænsen, blev alvorligt truet under de såkaldte markomannerkrige 166-180 e.Kr., hvor Marcus Aurelius måtte hellige sig krigen frem for sine filosofiske interesser og hindre markomannerne i at bryde gennem den svageste del af Rhinforsvaret.

Der er overbevisende tegn på, at romerne i denne situation trak på deres forbundsfæller i Barbaricum.

Forbindelserne mellem Romerriget og Sydsandinavien synes at have været meget tætte under markomannerkrigene. Således dukker handelsvarer fra Romerrigets Rhinprovinser op i Sydsandinavien tidligere end de spredes i de dele af Barbaricum, der ligger tættere på Rhingrænsen og Romerriget. Ligeså lader det til, at sjællandske krigere kæmpede i romersk tjeneste og hentede inspiration med sig hjem.

Grifhoveder er altid flotte, viser ejerens horisont og politiske magt. Grifhoved af forgylt bronze fra Vimose. Måske fra romersk rytterhelmet, 2. årh. e.Kr.

Lydkrig i jernalderen. Her er den rekonstruerede Hjortspringbåd på farten. Med et rutineret mandskab kan den tilbagelegge 50 km på en dag og er velegnet til overraskelsesangreb.

Under markomannerkrigene sikrede romerne sig også hjælpetropper fra de frygtede ryttere sarmaterne. Ganske vist fremhævede romerne uden overdreven beskedenhed, at de under dakerkrigene besejrede sarmaterne, alligevel foretrak Rom at se dem som forbunds-fæller frem for fjender, og sarmatiske lejesoldater var i høj anseelse, hvor de end viste sig (4). Også vore forfædre lod sig inspirere af sarmaterne. Således vakte det sarmatiske aristokratis unge guldarbringe, de såkaldte kolbearmringe, berettiget opsigt, og en sjællandsk hovding, der siden blev stedt til hvile i Himlinghøje, fik åbenbart lavet en tilsvarende ring og blev efter sin hjemkomst med katalogets ord *"en gedigen trendsætter"*, da det skandinaviske og germanske aristokrati overtog denne mode.

Kunst, krig og kristendom(?)

Den hjemlige kunst mod slutningen af germansk jernalder antyder krigeriske eventyr i udlandet. Den er præget af krigen, ornamentikken på våben viser ofte stiliserede menneskeskikkelser, der udsættes for store fugles eller rovdryrs nærgående kulinariske interesse, uden tvivl en måde at antyde over for modstanderen, hvad han måtte regne med, hvis han indlod sig i kamp med en. Nogle figurer svinger også våben, der blev brugt af romerne i den pågældende periode.

Kunsten giver et slående bevis på, at forholdet mellem Romerriget og Barbaricum ikke bestod i ensidig romersk påvirkning, har vi i den såkaldte Sössdala-stil fra det 4. århundrede. Sössdala-ornamentikken optræder i et bælte fra Mellem Sverige over Sydskandinavien,

Polen, Østrig, Ungarn, Rumænien og Ukraine. Stilmæssige undersøgelser viser, at ornamentik ikke som oprindeligt antaget blev indført i Skandinavien fra Romerrigets grænseegne af hjemvendende lejesoldater, tværtimod viser nye dateringer, at den er opstået i Mellem Sverige og derfra har bredt sig sydpå. Vejen er gået stik modsat af, hvad forskningen tidligere troede: de skandinaviske lejesoldater har taget deres hjemlands mode med og udbredt den omkring deres udstationeringssteder.

Forbindelserne med sarmaterne har også været på det dynastiske plan, da man finder nogle kvindegrave med rigt gravudstyr fra Sarmaterområdet. En kvindegrav fra Årslev på Fyn antyder sågar, at ideer også kan have spredt sig, da smykkerne her rummer en perle med en indskrift, der kendes i det tidlige kristne miljø. Er afdøde den første kristne, der kom til Danmark?

Noter

1. Det ærgrede især romerne, at barbarer som germanere og keltere gerne tog falkne romerske officerers kranier som trofæ og aldrig var til at formå at returnere dem, uanset at romerne ville betale løsesum.

Så måske germanernes leder Arminius efter sejren i Teutoburgerwald i virkeligheden mente det som en høflig diplomatisk åbning for fredsforhandlinger, da han ifølge nogle kilder sendte den besejrede romerske general Varus' hoved tilbage til Augustus?

2. Det eventuelle fyrsteceremoniel med vindriking og uddeling af gaver, der bekræftede venskabelige relationer eller afhængighedsforhold,

minder i forbløffende grad om de forestillinger, nordboerne i skjaldekvad siden gjorde sig om ceremoniellet hos Odin. Det er interessant, at Odin øjensynligt er blevet opgraderet fra en skræmmende dødsgud i stil med Den vilde Jæger, der anfører de dodes tog, til Valhals lyse gudekonge, hovdinges og kongers beskytter.

3. Man mindes her scenen fra digtet Thrymskviden, hvor jættekongens søster byder Freja (der altså er Thor i forklædning) velkommen med et *"Ræk mig den røde ring fra armen, så giver jeg dig glad min yndest"*, selv om hun jo i stedet med skjaldens ord får "smæk for skillingen", da Thor igen har fået fat på Mjølner. At adel byrd på ingen måde har beskyttet en hovdingedatter mod ydmygende behandling, men tværtimod sikret, at hendes nye ejere fandt så meget større behag i at ydmyge hende, antydes i digtet om Helge Hundingsbane, hvor helten som stor dreng jagtes af en mistroisk konge. Helges fosterfar Hagal forklæder ham derfor som træpige og sætter ham ved kværnen. Dog får hans bistre miner kongens mænd til at fatte mistanke, men Hagal forklarer, at *"Sådan går det, når man sætter kongedotter til kværnen. Tosen har Helge fanget på et togt, derfor har hun så bistre øjne"* (Ole Pedersen s.126), og således beroligede om Helges loyalitet, drager kongens mænd videre.

4. I filmen "King Arthur" følger instruktøren Antoine Fuqua således adskillige historikers teorier, når han lader baggrunden for Arthur-sagnene være en gruppe sarmatiske lejesoldater, der forbliver i Britannien og opnår en vis position i kraft af deres overlegne nye våbentechnologi.

At lave sine egne figurer...

af Christian Raun

**Det kan jeg ikke!
Jo, du kan!**

Det er bare at gå i gang.

Og hvis nok går i gang, så laver vi en gruppe derfor i årskonkurrencen!

Michelangelo bliver man måske ikke - på én dag -, men det er svært tilfredsstillende blot

at kunne ændre småting, og snart kommer ønsket om at lave sin egen figur eller losdele helt fra grunden og måske stobe vidunderet efterfølgende.

Faktisk kan man på nettet se, at det er en stadig voksende hobby selv at skabe figurer i alle mulige og umulige størrelser. Og ser man nærmere på baggrundshistorier og navnene, der professionelt modellerer militære modellfigurer,

opdager man snart, at de fleste af de store navne er selvlærte.

Så bare kom i gang!

Det vigtigste er faktisk at kunne holde en skala og få de rigtige kropsproportioner og stillinger, hvad enten det er i 54 eller f.eks. 28 mm, derefter er det "blot" et større talmodigt pille- og nussearbejde som modeller. Mindst lige så meget er øvelse, som kunstneriske evner.

Her er det berømte foto af fremmelegionærene, der går til angreb ved Bir Hakim, som omsættes til en figur. Først laves en figurskitse og dernæst nedfotograferes billedet i ønsket skala, således at man løbende kan følge, om ens figur nu stadig har den rigtige stilling og størrelse. *Keine Flexerei nur Behändigkeit!*

Det drejer sig i realiteten mere om viden end talent og så selvfølgelig et knoklearbejde. 2% talent, 40% stædighed og 58% viden - og øvelse, øvelse og øvelse. Det er lettere end at tegne, idet man i realiteten ved modellering "bare" skal kopiere virkeligheden gennem tagtagelser.

Og vigtigst af alt leg med det, skær det væk som er gået galt og begynd troligt forfra.

Viden om anatomi er vigtig, men her er der masser af hjælpemidler i bøger om tegning og anatomiske atlas. Og allerbedst af alt - virkeligheden. Brug et spejl eller fotografier.

Nedfotografer på computer eller kopimaskine det billede du vil benytte som grundmodel til det rigtige størrelsesforhold, som figuren skal have - 1:32 eller hvad man nu arbejder med.

Kig på billeder af hvorledes kroppen altid drejer sig for at være i balance. For en stående figur er der enkle regler, således vil den altid indtage en S-form.

En arbejdstegning er vigtig, så man har noget at gå ud fra. Det skal på ingen måde være "kunst", men skal blot angive stilling og detaljer. Pindemænd i rigtig skala, så man har noget at måle på, er udmærkede. Detaljer kan man tage fra bøger med uniformer og våben.

Man kan arbejde ud fra en købt såkaldt "dolly", og så "klæde den på". En sådan har

tidligere været vist her i bladet, så er proportionerne i orden i det mindste. Og man kan benytte andre løsninger lavet professionelt, hvis man ikke selv straks vil give sig i kast med ansigter, hænder, våben osv.

Eller man kan selv lave sin egen "dolly" af lidt ståltråd, en clips eller lignende.

Vigtigt er igen her proportioner og lige knæk i leddene. Ståltrådens ender kan man stikke ned i en korkprop (kan købes i alle størrelser i butikker, der sælger til hjemmebryggere af vin og ol.), så man nemt kan håndtere og dreje figuren uden at røre ved den.

Der er i øvrigt ingen regler for, hvorledes man "gør", alt er tilladt.

"Normalt" starter man med ben, dernæst overkrop. Hovedet først til sidst, da det ellers nemt bliver for stort. Arme kan vente, til kroppen er færdig, så er det nemmere at få detaljer på plads, som ellers dækkes af arme.

Våben laves løst (eller tages fra anden model/købes løst) og placeres efterhånden.

Hvad skal man bruge?

Først og fremmest den plastmasse, som man modellerer med, derudover diverse smædeskaber og så tålmodighed samt lidt øvelse. Mærkeligt nok synes det lettere at lave en skulptur end at tegne frihånd! Men sådan er

det nu en gang, idet det som sagt i realiteten alene drejer sig om kopiering i 3D, ikke som ved tegning at skabe fornemmelsen af rum og dybde via forkortelser osv.

En anden god ting er ved figurmodellering er, at man ikke skal bruge megen plads. Alt det nødvendige - redskaber, lidt "stuff" og en figur på en prop - kan være i, hvad der svarer i størrelse til en 10 stks æske cigaretter af mærket Flora Danica. Derefter behøver man blot noget godt lys, eventuelt briller og en ordentlig (kænestol). Mere skal der ikke til.

Nogle medbringer (i USA) således deres igangværende arbejde på mindre rejser osv. Keder de sig eller inspirationen pludselig kommer over dem - vupti op af jakkens inderlomme, en lille klut "stuff" gores klar, og en detalje bringes på plads. Ned i æsken og lommen igen.

Vil nok virke lidt forbavsende på de fleste, for at sige det mildt, f.eks. under et forretningsmøde eller en frokost med den udkåede.

Men på den anden side - figurer går frem for alt, selvfølgelig.

Plastmasser

Her er to typer: den selvhærdende og typen, der skal hærdes ved lav varme i en ovn.

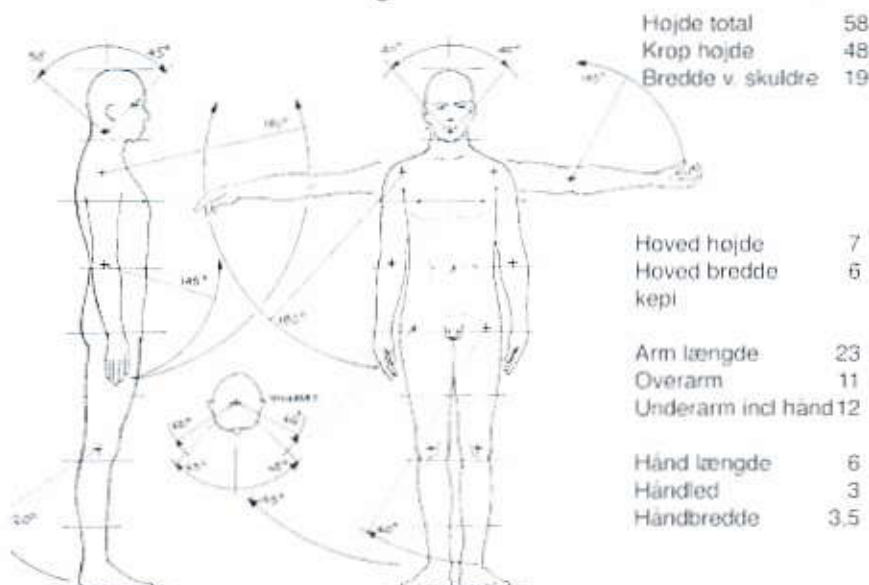
Selvhærdende

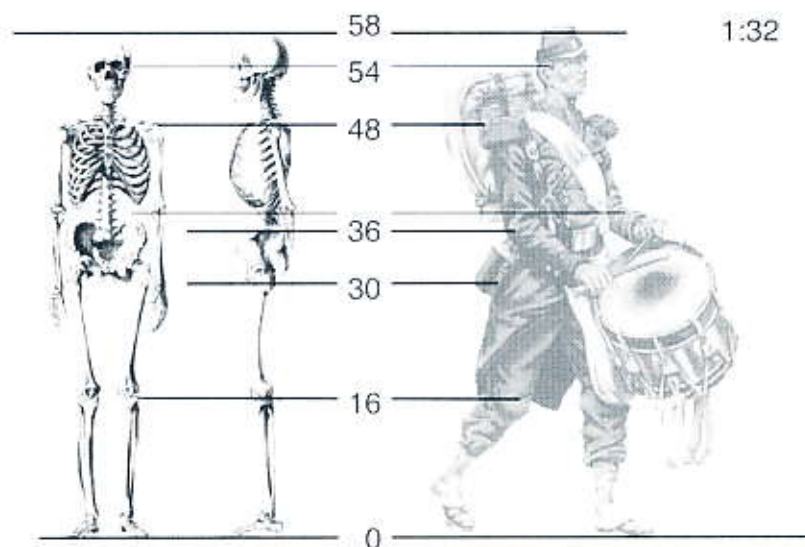
Her er det først og fremmest materialer som Miliput (fås hos Model & Hobby) og Kneadatite (også kaldet "Green Stuff"). Man kan søge på nettet efter "Green Stuff" eller gå ind på sylmasta.com finde og læse om de forskellige typer, idet materialerne findes i forskellig hårdhed og finhed.

Det hele kan blandes, så man udnytter deres forskellige egenskaber bedst muligt og efter behag.

Det meste kan også købes herhjemme - ellers kommer det vel! Ikke også Model & Hobby?

Vil man blot forsøge sig med en lille klut Green Stuff, kan det købes, hvor man sælger Games Workshop-artikler. Prisen er her 50,- kr. for en lille pakke, ganske kraftig som for alle disse firmas øvrige produkter, men vil man kun prøve eller kun lave en lille ting, så er det udmærket. Samme steds kan også fås et lille sæt redskaber, som dækker alle grundbehov. Ellers er der good old Model og Hobby, som også har diverse smædeskaber fra tandlægeverdenen.

1:32

Redskaber beregnet til arbejde med ler fra kunst- og malerforretninger kan også være nyttige. Men alt i en almindelig husholdning (tandstikkere, sugerør, som i en prop eller i en klat Miliput, ståltråd filet og hamret i facon og sat i en prop osv.) kan bruges, og man kan selv lave selvopfundne småredskaber med forskellige hoveder i alle faconer. Hvad man skal bruge afhænger alene af ens arbejdsmetode samt hvilken effekt, man ønsker at opnå. Knapper og nitter kan laves med et hult rør af den ønskede størrelse (tilfældig kanyle, kuglepennepatron eller lignende), og blot presses ned i massen, hvorefter man skraber det tiloversblevne "stuff" væk på figuren.

Ikke selvhærdende

Dette kendes bla. som Fimo, en slags plastler, der anvendes til masser af andre hobbyformål.

Fordelen er her, at man ikke er begrænset i tid, idet stoffet forbliver formbart, indtil det ved lav varme (ikke over 130 grader!) har været en tur i ovnen. Er man utilfreds, kan man krolle sammen og begynde forfra - dog ikke efter en

ovntur, for så er det stenhårdt. Men ellers kan det behandles som de selvhærdende stoffer.

Anvendes fortrinsvis i Frankrig og her på kontinentet, medens den engelsktalende verden sværger til "Green Stuff" og lignende. Fimo kan f.eks. købes hos Panduro Hobby.

Green Stuff

Dette er en klæbrig masse fremstillet af en blå og en gul substans, som skal mixes godt, hvorefter massen bliver grøn. Man kan ændre forholdet mellem gult og blåt efter behag og får således en masse med forskellige egenskaber, jo mere blåt, desto hårdere masse.

Og som sagt kan man mixe med Miliput af forskellig finhed og hårdhed (ca 30-40% Miliput og resten Green Stuff) er en god og billig blanding til ikke de fineste detaljer.

Til større detaljer, som ikke må give sig så meget som det efter storkning let elastiske Green Stuff (dyrehorn f.eks.) kan anvendes Brown Stuff, hvori der er aluminiumsstøv, hvilket giver en særlig hård masse efter storkning. Brown Stuff skal være særlig godt

til at lave skarpe kanter på f.eks. våben, sabelblade osv.)

Massen skal være så frisk som nu muligt, ellers mister materialerne deres klæbeevne og er temmelig uanvendelige, så man skal man ikke mikse for stor en klump ad gangen. Green Stuff er derudover faktisk ganske dyrt mængdemæssigt.

For at bevare friskheden kan man opbevare de umixede bånd i en plastpose i fryseren. Man kan også få det gule og blå "stuff" i rør, så de to masser ikke kemisk påvirker hinanden.

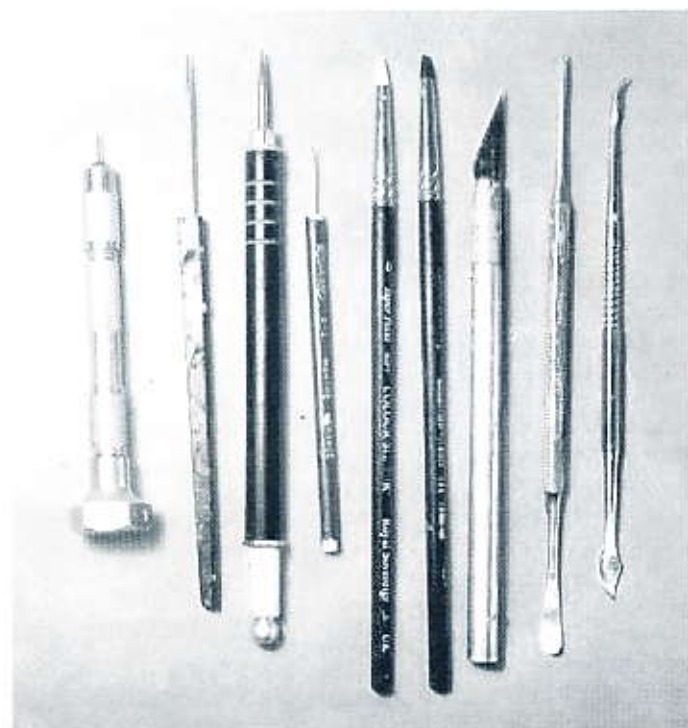
Når man arbejder med materialet, klæber det i starten til alt (helst), men man undgår, at det klæber, hvor det ikke skal, ved at holde redskaber og fingre våde. Nogle bruger olier og fedtstoffer eller blot vand, men faktisk er noget af det bedste en spytklat i f.eks. en ølkapsel. At slikke på redskaberne og fingre kan ikke anbefales, da materialet er stærkt giftigt!

Man "klister" nu lidt på sin "dolly's" metalskelet, evt. kan man smøre den over med lidt snedkerlim først. (Man kan også anvende det billigere "stuff", beregnet for blikkenslagere og lyntørrende, til at lægge grunden. Hurtigt og billigt. Ofte lidt for hurtigt!).

Man skal til en begyndelse undlade at smøre på "leddene", i det mindste hvis man arbejder med ståltråd. Så kan man stadig bøje efter behag og opnå mere skarpe ledbojninger, som det er i virkeligheden.

Når massen er storknet, kan man arbejde videre lag på lag, som hver gang skal tørre helt. Går noget galt eller er man ikke tilfreds, skærer man det blot bort og begynder forfra. Det er derfor nyttigt at have flere figurer i gang samtidig. Man kan speede storkningen op ved at placere figuren under en tændt lampe. Nogle laver særlige arrangementer med en pære under en lille beholder.

Man skal lige vænne sig til at "skubbe" rundt med massen, og at den, når den er helt frisk, så buler ud andet steds. Nærmest som at arbejde i tyggegummi. Men langsomt storkner

Redskaber for enhver smag, men alt kan som sagt bruges.

Green Stuff er det lille tofarvede bånd i øverste højre hjørne herover. Mere får man ikke for kr. 50,- i Games Workshop.

32 mm figurer fra Perry. Her kan man se, hvorledes der arbejdes med visse genbrugselementer såsom hatte, våben, visse stillinger osv. De mørke er Green Stuff, det øvrige "halvfabrikata" i metal, som der så arbejdes videre på, indtil den ønskede figur er der.

massen og ændrer karakter, hvilket man så udnytter på forskellig vis.

For at få en pæn glat overflade bruger man spyt/olie på redskabet, og der findes en særlig glatter (colour shaper) med forskellige størrelser og udformninger af kunststofspidserne, der er særdeles anvendelige (fås f.eks. gennem kunstogfarver.dk). Også egnede som modeleringsværkstøj på anden vis. Kan evt. laves billigt ved at tage en blyant med det hårde hvide viskelæder i enden og skære dette til i den ønskede form.

Når "stuff"massen er storknet, kan man file, save og bore i den. I de hårde masser mere end i de blødere som ren Green Stuff, hvor det som nævnt kan være svært at lave helt skarpe kanter.

Detaljer og f.eks. faner kan man lave separat på et stykke plast med en tynd linde/lag olie

på, så det nemt kan løftes af og skæres i passende facon, når man finder, at det er storknet tilstrækkeligt. På dette trin kan man begynde at folde faner og vimpler, som man nu vil have dem. Man kan således lave papirstynde flader, ved at tage et stykke film, plastikpose eller lignende, smøre med lidt olie, lægge en klat Green Stuff på, folde plastikken over og rulle over med noget tungt, til man når den ønskede tykkelse.

Man kan lave sine egne små forme, smøre med lidt olie og mase Green Stuff ned og lade det storkne. Olien skal vaskes af i sulfo eller med den gode gamle cellulosefortynder, som dog siges at være farligt for hjemoceller, uden jeg helt husker hvorfor! Dufter ellers herligt.

Skal man "klistre" noget på storknet Green Stuff, kan man med fordel rense med lidt sprit eller skære et tyndt lag af, så hæfter det nemmere, fordi man så fjerner evt. finger- og andet fedt. Man kan også bore lille hul og smøre lidt frisk Green Stuff i som lim.

Hvor det er muligt, bør man lægge en stykke ståltråd ind og forme genstanden over denne, i det mindste ved større dele som arme, våben osv.

Man skal ikke røre ved en ikkestorknet figur, så forskubber det hele sig eller man får mindst et prægtigt fingeraftryk, derfor anvendes propper og lignende som "håndtag".

Til lanser og lignende stave anvendes tynde metalstenger, som kan købes f.eks. i Model & Hobby.

Alt kan laves på denne måde, kun fantasien - og tålmodigheden - sætter grænser.

På nettet findes masser af sider med tips (f.eks.: SculptingMiniatures/tutorials.msnw), og folk viser på egne hjemmesider deres kreationer, som ofte er af en meget høj standard og kan give inspiration samt tips.

Der findes et par Yahoo-grupper, som er særdeles nyttige og givende med mange tips og vejledninger, HistSculpting, der er engelsktalende, og den franske Figurines_fr, der selvfølgelig er fransktalende.

At melde sig ind er blot at klikke et par gange.

Fantastiske "Greens", færdige 28 mm figurer til produktion, kan ses på f.eks. reapermini.com

Og Perry-broderens hjemmeside giver også et udmærket billede af arbejdsmetoder, hvis man går ind på perry_miniatures.com og klikker ind på "On the Workbench". Og når man er i gang, så kig også på de forskellige figurserier i 28 mm i både bemalet og umalet stand. Vil man se dem i dioramaer, skal man klikke "Gallery" for de forskellige tidsperioder.

Er der interesse derfor vil jeg gerne lave småartikler med mere detaljerede anvisninger, dette er kun en hurtig indføring i emnet, men meget er noget som den enkelte selv bedst finder sin egen arbejdsform for. Hver gør nu en gang disse ting på sin egen måde.

Og heldigvis for det.

Stil gerne spørgsmål, gerne på Chakotens hjemmeside, så også andre får glæde af spørgsmål, forslag og svar.

God fornøjelse med denne fascinerende del af vor hobby.

2 Wire armature

© Ming-Hua C. Kao, 2004

Enkel og nem "Dolly" lavet af lidt ståltråd. Som man ser, har den ikke arme. Dem kan man altid sætte på. På denne måde kan man arbejde med detaljer på kroppen, som ellers ville være vanskelige at nå.

Hovedet laves normalt først til sidst, idet det ellers nemt bliver for stort.

1:32 halvfærdig figur fremstillet af en tysk nybegynder. Det er altså ikke så svært.

Model & Hobby!

Vi rydder lidt op i gemmerne og finder bøger, postkort, plancher m.v., som måske kan have jeres interesse.

Kom og kig!

Herudover har vi det sædvanlige udbud af uniforms-, militær-, instruktionsbøger og -hefter med mange nyheder.

Sussie, vor yngste søster, er ferm til at hitte bøger fra kendte og mindre kendte forlag.

Desuden sørger hun for et godt sortiment af interessante figurer til fornuftige priser og kan endvidere præsentere mange nyheder i Prince August støbeforme.

Kom og kig!

Støbning af egne figurer og emner er spændende udfordring, især hvis det lykkes med et godt resultat.

Vi har materialerne.

1 kg. Silicone i god kvalitet kr. 350,-. Metaller uden bly. PU støbemasse i 2 kg. portioner, let at arbejde med, god flydeevne uden luftboble-problemer.

3 typer Milliput modellérmateriale til fremstilling af prototypefigurer etc.

Alskens instrumenter til modelléring og bearbejdning. Cyanolim i 3 viskositeter kr. 39,- for 20 gram.

Kom og se!

Inger, den mellemste af os tre søskende, er i den grad miniaturist og fylder forretningen op med mængder af artikler til dukkehusinteriør. Meget af det kan bruges til dioramaer m.v.

Leif, den ældste, er god til at se ud som om han bestiller noget, - af og til i hastigt tempo. - Men han har dog netop fremstillet en masse baser og fundamenter til enkeltfigurer og opstillinger, så der sker da noget!

Velkommen i

MODEL & HOBBY

- siden 1948

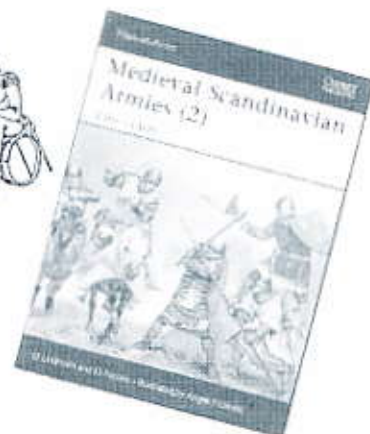
Frederiksborggade 23 - 1360 Kbhvn. K

Tlf./fax (+45) 33 14 30 10

Åbent: mandag, tirsdag, torsdag fra kl. 11 - 17,
fredag til kl. 17.30 & lørdag kl. 10 - 13

ONSDAG LUKKET

www.model-hobby.dk

Premierløjtnant Diderich von Voigts plancheværk

af T. Snorrason

I "The Anne S.K. Brown Military Collection", John Hay Library, Brown University, Providence, Rhode Island, USA, findes en samling meget smukke akvareller af danske officersuniformer anno 1818. Værket synes forhavende nok hidtil ukendt her i Danmark.

Da der stadig er en del løse ender omkring kunstneren, og hvorledes værket er endt i USA efter at være købt fra en parisisk antikvar, som angiveligt havde erhvervet det fra en russisk storfyrstes bibliotek, er dette blot at betragte som en foreløbig meddelelse med diverse fejl og mangler.

Baggrunden for plancherne

Da Napoleon endeligt var fjernet i 1815, Norge tabt og Wienerkongressen (1814 - 1816) afholdt, reorganiserede Frederik VI sin elskede hær ved en ny plan, der trådte i kraft ved Hærloven af 25. januar 1816.

Rytteriet skulle bla. styrkes ved oprettelse af 2 kyrasserregimenter (Livregiment Kyrasserer og Slesvigske Kyrasserer) og 2 lansenregimenter (Holstenske og Sjællandske), alle skabt ved omdannelse af tidligere rytterregimenter.

Om organisation osv. se Vaupel, bd. II, p. 410 ff. De ny organisation bibeholdtes uændret til Hærordningen af 1842.

Og kongen bestemte, at i stedet for de billigere mørkegrå uniformer, som ellers var befalet løbende indført af sparskabsynd, den 9. februar 1814, skulle hæren nu atter iklædes uniformer i alle regnbuens farver.

Den egentlige årsag til alle disse ændringer var knapt så meget for at modernisere og forbedre var, at kongen under Wienerkongressen havde set, hvorledes de store hære var uniformeret og organiseret. Og Danmark skulle selvfølgelig så også have det sådant, selv om riget i den grad fattedes penge efter statsbankerotten 1813. Pengemanglen medførte, at

kyrassererne aldrig fik de påtænkte kyrasser, og det varede længe for lansenregimenterne bare fik lanser - men flotte nye uniformer fik de.

I forbindelse med nyuniformeringen blev der udfærdiget en serie kolorerede plancher visende officersuniformerne med en tilhørende forklarende tekst, således at skræddere og regimenterne vidste, hvad de havde at rette sig efter. På plancherne ses officersudrustningen i detaljer. En planche for hvert regiment har antageligvis været i udført med et vist antal kopier.

Af disse plancher med vedlagt dansk trykt tekst findes nogle stykker i Hærens Arkiv, Rigsarkivet, og på Tøjhusmuseet, men ikke alle regimenter er repræsenteret ved de bevarede plancher og tekster.

von Voigts plancher

Her er det så, at plancheværket med den pompøse titel "*Darstellung des Uniforme der Königlich-Dänischen Armee in Übereinstimmung mit Königlichem Regiment gezeichnet. MDCCXVII. D. Voigts fecit. Prem. Lieutenant im Holst. Lanz. Rgmt.*" kommer ind i billedet. Det indbundne værk (39 x 29 cm - plancherne lidt mindre) indeholder 49 meget smukke akvareller visende: General, General Adjoutanten Stab, Ein Adjoint, beyrn General Adjoutanten Stabe, Ingenieur Corps, Wege Corps, Artillerie Corps, Raquet Corps, Leib Garde zu Pferde, Leib Regiment Cuirassier, Schleswigske Cuirassier Regiment, Fühnsche Regiment leichter Dragoner, Prinz Friderich Ferdinand Regmt; leicht Dragoner, Jütsche Dragoner Regiment, Leib Regiment leichter Dragoner, Holsteinske Lanzenier Regiment, Seelandske Lanzenier Regiment, Husar Regiment, Leib Garde zu Fuss, Land Cadetten Corps, Königs Regiment, Dänische Leib Regiment, Nordsche Leib Regiment, Prinz Christian Friederich Regiment, Fühnsche

Infanterie Regiment, Erste Jütsche Infanterie Regiment, Kronens Regiment zu Fuss, Königin Leib Regiment, Zweite Jütsche Infanterie Regiment, Dritte Jütsche Infanterie Regiment, Oldenburgsche Infanterie Regiment, Schleswigsche Infanterie Regiment, Holsteinske Infanterie Regiment, Seelandske Jäger Corps, Fühnsche Jäger Corps, Schleswigske Jäger Corps, Holsteinske Jäger Corps, Bornholmske Dragoner, Bornholmske National Infanterie, Bornholmske Jäger Compagnie, Westindische Truppen, Ostindische Truppen, Ein General Auditeur, Ein Ober Auditeur, Ein Regiments Auditeur, Ein General Kriegscommissair, Ein Ober Kriegscommissair, Ein Regiments Chirurg, Ein Bataillions Chirurg og Ein Compagnie Chirurg.

Som man ser, følger enhederne ikke helt i regimentsrangfølgen anno 1818, hvilket antageligvis skyldes, at plancherne er erhvervet og indbundet godt 70-80 år efter, de blev udført.

Von Voigts selv

Kunstneren er premierløjtnant à la suite ved Holstenske Lansenregiment Diderich Heinrich Wilhelm von Voigts, muligvis en søn af maleren, tegneren og kobberstikkeren Carl Daniel Voigts, født 1747 i Braunschweig - død i Kiel 1813.

Diderich Voigts fik 17. december 1808 bestalling som kornet ved Holstenske Rytterregiment og blev 2. maj 1809 udnævnt til secondløjtnant à la suite. 1. december 1812 ansættes han ved Land Cadet Corps i København, og bliver der lærer i tegning fra 1. juni 1815. (Man må vel antage, at han også inden har undervist i tegning, når man ser på hans øvrige militære karriere.) 17. august 1817 udnævnes han til premierløjtnant og afgår fra Land Cadet Corps den 1. februar 1818 og står i lange perioder ansat à la suite ved Holstenske Lansenregiment, som det tidligere rytterregiment var blevet omdannet til 1816. 10. november 1827 udnævnes han til reserv. ritmester og først virkelig ritmester 10. november 1829. For straks efter i 1830 at blive pensioneret som toldforvalter i Heiligenhafen, hvilken stilling han bestrider til 8. april 1843.

Som man ser ikke en helt almindelig militær karriere. Han får den 20. april 1820 tilladelse til at gifte sig med bogholderdatteren Elnicke Magdalene Thofte, og det krævede en vis indkomst. En officer à la suite var den gang en officer trådt ud af nummer (uden kommando, men med ret til at træde ind igen (når der var stilling ledig), men løn fik han næppe. Og hvad levede Diderich så af?

Ud over plancherne består værket af en samtidig 7 sider dansk-tyisk tekst, der under titlen *DIE KÖNIGL. DÄNISCHEN KRIEGSMACHT* kort beretter om danske hærs daværende organisation. Denne tekst er omkring 1880 eller så oversat til fransk på nogle vedlagte ark med en del misforståelser fra oversætters side, som selvfølgelig ikke har kendt den danske hærs regimentsnavnes nærmere betydning, men blot oversat.

Den originale tekst slutter med "*Copenhagen im Novbr. 1818*", hvilket viser, at det (i det mindste teksten) er færdiggjort efter

Voigts var fratrædt Land Cadet Corpsset som officer à la suite den 1. februar samme år.

Denne sidste oplysning kan have betydning for plancherens senere vej rundt i verden, idet spørgsmålet er, om Diderich von Voigts fremstillede plancherne til Frederik VI, med salg for øje eller måske blot con amore, hvorefter de så er blevet solgt af eventuelle arvinger.

Den russiske forbindelse

De indbundne plancher blev i juni 1951 erhvervet af den berømte amerikanske samler af uniformsværker, Mrs. Anne S. K. Brown hos den parisiske antikvar George Salet. Denne udbød det som kommende fra det kejserlige russiske bibliotek under henvisning til værkets exlibris.

Antikvaren oplyste, at værket kom fra storfyrst Paul Alexandrovitchs (1860-1919) bibliotek, men initialerne på exlibris har de russiske bogstaver B og A (vestligt V og A), hvilket snarere tyder på storfyrst Vladimir Alexandrovitchs bibliotek (1847-1909), broder til Paul. Begge havde boliger i Paris. Men hvorfor en af disse skulle have erhvervet eller fået værket forærende, står hen i det uvisse for nuværende.

Paul, som var chef for garderytteri, var i sit første ægteskab gift med Alexandra, en datter af Georg I af Grækenland (den tidligere danske

Kejserligt exlibris med de russiske bogstaver BA, (vestligt VA). Står antageligvis for storfyrst Vladimir Alexandrovitch.

prins Vilhelm), efter hendes død giftede storfyrsten sig med en kammerherredatter og blev derfor forvist fra Rusland, hvorefter han tog ophold i Paris. Vendte tilbage til Rusland ved Første Verdenskrigs udbrud, og blev i 1919 henrettet af bolschevikkerne.

Storfyrst Vladimir døde i St. Petersburg 1909, og var gift med Maria, datter af hertugen af Mecklenburg-Schwerin. Hun døde i Frankrig

1920. Værket kan have været i hertugens bibliotek oprindeligt.

Der er en meget svag mulighed for, at kejserinde Maria Fedorovna, den danske prinsesse Alexandra, datter af Christian IX, kan have foræret værket som gave til en af storfyrsterne, måske hvis hun stod og manglede en julegave eller lignende til en, som ellers havde alt.

Begge storfyrster var brødre til hendes mand, Zar Alexander III.

Og endelig skal man tage i betragtning, at kommunisterne solgte ud af kejserfamiliernes biblioteker, kunstsamlinger og værdigenstande i det hele taget, når verdenssocialismen savnede hård valuta.

Det er ikke muligt i dag at finde ud af, om værket har været i Frederik VI's private bibliotek, idet der ingen fortegnelser over dette findes.

Indbindingen er af Igor Babulin bekræftet som typisk for de kejserlige biblioteker.

På indbindingen har værket den russiske titel: "Tegninger af den kongelige danske hær 1818." Kurator Peter Harrington, Anne S. K. Brown Military Collection, Brown University Library, takkes for sin særdeles venlige hjælp samt tilladelse til at gengive de viste plancher.

Anne S.K. Brown Military Collection

fødselsdagsgave havde fået The Wonder Book of Soldiers for Boys and Girls. Illustrationerne blev slugt igen og igen i begejstring, interessen blev skabt og vedligeholdt.

Efter skolegangen på Baltimores Bryn Mawr School fulgte en kort men hektisk tid som journalist ved The Baltimore News, inden hun i 1930 indgik ægteskab med John Nicholas Brown. Bryllupsrejsen var en jordomrejse. Og her var der mulighed for at se endnu flere prægtige uniformer, hvorfor Anne Brown gik i gang med systematisk at samle tinsoldater i alverdens uniformer for at fastholde minderne om farveprægen, samlingen udvidedes til staidighed, og mere end 5.000 små soldater, kongelige og andre prægtige korteger, militært iskram og militære koretojer og kanoner en masse prydede snart hjemmets vægge i Providence. Ud over figurer fra kendte firmaer som Britains, Heyde og Mignot, bestiltes figurer fra kendte figurkunstnere som f.eks. den berømte franske madame Metayer.

Og også i dag - efter Mrs. Browns død i 1985 - fortsættes indkøbene af specielle figurer og optog.

Men samler man på figurer, så kommer snart den dag, hvor man vil sikre sig, at uniformerne er korrekte, så snart ændredes

interessen sig mere mod bøger om uniformer fra 1700 til nutiden. Og fra 1950'erne var interessen udvidet til bøger om militaria generelt. Krigskunst, somilitær, taktik, organisation og uniformer - alt blev købt ind til den snart enorme samling, som truede med at få gulvene til at bryde sammen i hjemmet. På europæiske bogmesser kunne man være sikker på at finde Mrs. Brown, og hun var en kendt skikkelse i alle landes antikvarier, hvor der handlede med militaria. Alle kendte hende, når hende nær hendes lille skikkelse i en sort kjole bogstavelig talt stod på hovedet i bogdyngerne rundt om på de europæiske antikvarmesser for at finde noget sjældent og interessant til sin samling. Det lykkedes ofte - til antikvarens irritation over at have overset en bog.

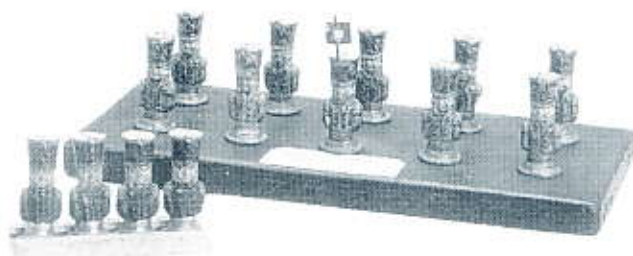
Lige efter 2. Verdenskrig kom mange store samlinger af militaria til salg, således Liechtenstein-Hauslab Kostümbibliothek, og Mrs

*Anne S.K. Brown
1906 - 1985*

Dette er en af verdens største samlinger af militær ikonografi, den største i Amerika og nok den største uden for statslige samlinger og Windsor Royal Collections.

Historien om dens skaber er fascinerende. 1906 blev Anne Seddon Kinsolving Brown født i Baltimore, som datter af en episcopal præst. Gennem hele sin barndom var hun fascineret og begejstret for de mange parader og uniformerede optog, der passerede præstegården. De farvestrålende uniformer, som hær, marine og frivillige korps endnu bar i begyndelsen af 1900-tallet, havde hendes særlige interesse, ikke mindst efter hun som 9 årig i

Små støbte jernfigurer, som har været anvendt som troppemarkører af Napoleon, når han planlagde sine felttog.

Brown købte stort ind. Store samlinger af russisk militaria fra enkekejserinde Marie Fedorovnas og den sidste zarina Alexandra Fedorovnas biblioteker bragtes til salg, og Mrs. Brown købte. Og i 60'erne og 70'erne var også store privatsamleres biblioteker på markedet, navne som Charles Delacre, Emilie Grangie, hertugen af Brunswick, F.C. Koch og Robert Kleinert kan nævnes. Ikke kun militære uniformer havde interesse, også de forskellige værker gennem tiderne som er blevet lavet for at forevige kroninger og andre store statsbegivenheder blev samlet. Og Mrs. Brown samlede og købte med forstand, bøger som i dag ikke er til at opdrive, ofte fordi det var unika.

Gamle fotografier og daguerreotypier med uniformer er også en del af samlingerne, ja enhver form for militær ikonografi kan man roligt sige.

Og ikke nok med det, også kunstnere som Rousselot blev sat i gang med tegne særligt til Mrs. Browns samlinger. Et af resultaterne er i de seneste år blevet udgivet, Rousselots smukke tegninger af den franske kejsergardes rytteri.

I alt næde samlingerne op på ca. 12.000 trykte bøger, 18.000 albums, skitsebøger, scrapbøger og portefolier med tusinder af stik og tegninger, og hertil kommer over 13.000 plancher, kolorerede tegninger og stik. Hvortil selvfølgelig også kommer de mere end 5.000 tinsoldater.

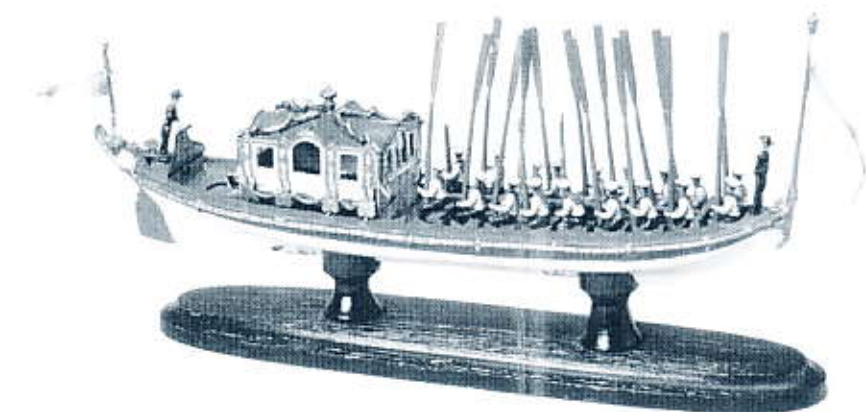
Elberfeld Manuskriptet

Et ikonografisk kildeskrift fra 1813-1819

278 sider, udgivet af VS-Books¹, pris 42 Euro af Ivan M.C.S. Elsmark

Uniformsinteresserede og samlere har grund til at glæde sig, når vigtigt kildemateriale bliver optrykt og dermed tilgængeligt for alle. Man må derfor lykønske Peter Schuchhardt med initiativet til udgivelsen af Billedmanuskriptet fra Elberfeld, og det store arbejde han har lagt i den medfølgende analytiske tekst. Manuskriptet har ganske vist været almindeligt bekendt i de sidste hundrede år - siden Richard Knötel's omtale i Mitteilungen als Beilage zur Uniformenkunde (nr. 1, 1900 til nr. 8, 1902), og er i nyere tid behandlet af Friedrich Hermann i Zeitschrift für Heereskunde (1966-67). Over årene har kalker og fotografiske gengivelser cirkuleret, men først nu har vi hele samlingen i faksimile til en overkommelig pris.

Die Elberfelder Bilderhandschrift er gengivet i farver efter det originale manuskript, der befinder sig under registratur nr. Qc 18 i Lipperheideschen Kostümbibliothek, Kunstbibliothek Berlin. Det består af 62 blade (25 x 18 cm), hvoraf det første tjener som omslag og de to sidste er blanke. På de resterende 59 blade er indklæbet (antageligt af en senere ejer) et titelblad og 235 akvareller (10 x 6,5 cm) i grupper med 4 soldater til fods, ca. 8-9 cm høje. Billederne viser de tropper, der i perioden 9. november 1813 til 14. april 1819 drog gennem Elberfeld, nu en del af byen Wuppertal. De kan virke lidt naive i stregen, men udført

Charmende model af de kongelige svenske rochalup.

Og ud over at samle fandt Mrs. Brown også tid til i 1962 at oversætte og udgive Henry Lachouques berømte værk om den franske kejsergarde til engelsk, "The anatomy of Glory" samt forsyne den med et fortrinligt billedmateriale. Bogen ejes vist af de fleste af Chakotens medlemmer, og ikke andet så genudgivelsen af bogen. Herudover har Mrs. Browns forfatterskab også beskæftiget sig intenst med f.eks. Marylands uniformering gennem tiderne.

I 1982 overdrog Mrs. Brown hele sin samling til Brown University, og den blev opstillet som en særafdeling under the John Hay Library. Til figurene blev der fremstillet særlige monterer.

Idag administreres samlingerne af kurator Peter Harrington og er offentligt tilgængelige.

Og man kan kun sige, at det er godt, at der findes samlere som Mrs. Brown, så meget uvurderligt materiale ikke er gået tabt.

En stor og forunderlig samler.

med variation og stor omhu af en amatør, hvis navn desværre ikke længere er bekendt.

Til klarlægning af uniformernes tilhørsforhold og udarbejdelse af kommentarer har Peter Schuchhardt gjort brug af et andet kildeskrift, en dagbog som Joh. Carl Hackenberg førte i samme periode, og hvor denne omhyggeligt har angivet dag for dag, hvilke tropper, der var draget gennem byen. Disse oplysninger er af stor vigtighed, da det tillader steds- og tidsbestemmelse af forskellige uniformstyper. Schuchhardt har kollationeret disse to dokumenter og anoteret uniformstegningerne i Elberfeld Manuskriptet. Desuden har han tilføjet 10 billeder af Peter Schulten fra Elberfeld som er dateret fra omkring 1813-15, hvoraf tre i farver efter originaler, medens de andre er genoptryk i sort/hvidt. Det antages, at Schulten, der var fabriksmaler, dels har baseret sine uniformstegninger på selvsyn og dels benyttet andre kilder, hvoriblandt Elberfeld Manuskriptet, som han må have kendt.

For at give et indtryk af omfanget af det righoldige materiale skal nævnes, at hovedvægten naturligvis ligger på Preussen med over 100 billeder, Rusland 32 og Frankrig 27; resten er især de tyske stater, men vi finder også 18 fra Sverige og 1 fra Danmark. Billederne af franske tropper (med én undtagelse) er alle fra tiden efter Napoleons første abdikation, og den

trikolore kokarde er derfor fjernet ligesom ørnene (omend ikke alle) på chakoterne. Perioden 1813-19 dækkede såvel krigs- som fredstider, og en stor del af tropperne havde været konstant på feltfod i mange år. En stor del havde derfor ikke i lang tid modtaget forsyninger fra hjemlandet af reglementerede uniformsgenstande og våben. Som Lucien Rousselot har skrevet med hensyn til franske tropper (men som også gælder for flere andre nationer), så var der i "1813 og 1814 en sådan mangel på det nødvendige, at korpserne måtte benytte, hvad de end kunne skaffe sig".

Da hverken kunstneren eller omstændighederne omkring oprindelsen af Elberfeld Manuskriptet er kendte, må hypoteser om dette baseres på interne indicier. Man kunne formode, at tegningerne var udført af en militær, i betragtning af arbejdets omfang og de mange detaljer. På den anden side er der gentagne fejl i knappernes placering, formen af ærmvinkler og opslag, manglende portepé og patronstaske, forkert anbragt skuldergææng, m.v. Dertil kommer, at det næppe er tænkeligt, at en soldat eller officer fra Storhertugdømmet Berg, som i praksis var et fransk protektorat, ikke kendte den rigtige form på ørnen i det franske chakotskilt! Forbavsende er også fejlene i notitserne under billederne. Jeg er derfor tilbøjelig til at mene, at Elberfeld Manuskriptet

er udført af en borger (måske en skolelærer?), begejstret ved synet af de mangfoldige uniformer. Har han haft en militær fortid, har det nok blot været ved borgervæbningen.

Det er iøvrigt interessant, at med nogle få undtagelser viser alle billederne menige soldater; der er blot et lille antal officerer og underofficerer og kun én fane. Hvad der overrasker er også, at kunstneren helt har undladt at tegne nogle af de bekendte personligheder, der i denne periode kom til Elberfeld, f.eks. feldmarskal Blücher, hertugen af Braunschweig, prinsen til Solms, kronprins Karl Johan (Bernadotte) og vor egen prins Frederik af Hessen. Ophavsmanden må tydeligvis have haft et klart formål med at male de 235 soldater, men herom kan kun spekuleres!

Et videre spørgsmål er, hvorledes tegningerne er blevet til, og om man kan fæste tiltro til deres nøjagtighed. Der kan næppe herske tvivl om, at kunstneren har været et opmærksomt øjenvidne med en god hukommelse for detaljer, som sikkert på stedet har noteret, hvordan en givet soldat var uniformeret. Akvarellerne er utvivlsomt udført senere, hvilket kan forklare visse fejl og misforståelser. Samtidigt skal det påpeges, at et billede af en soldat med en noget esoterisk uniform ikke uden andre beviser må fortolkes som syntesen af et regiments uniformering in totum.

Konfronteret med et samtidigt billedmanuskript er spørgsmålet, hvilken betydning der kan tillægges ukendte varianter i uniformeringen. Det kan f.eks. dreje sig om en overgangsuniform eller om lokalt fremstillede (eller erobrede) genstande, som vi ser det i billedet af den saksiske infanterist (28c); et ureglementeret eller udrangeret uniformstykke i almindeligt brug i et givet regiment under særlige forhold (eksempelvis den hertogiske infanterist, 13a), eller simpelthen betragtes som en uniforms-genstand anlagt af en soldat efter egen smag eller i mangel af bedre, som den franske infanterist (33c).

Men hvilken betydning skal vi lægge i den russiske hjelm båret af en brandenburgsk kyrasser (26c) eller den vestprojsiske dragons franske sabel (26d), som ses ovenfor? Det kan ikke udelukkes, at kyrasserregimentet kan have været udrustet med russiske hjelme, eller at de vestprojsiske dragoner faktisk har erobrede fransk kavalerisabler, model An IX. Hvor ligger sandheden? Indtil andre kilder bekræfter, at disse genstande faktisk var i almindelig brug og ikke blot har været isolerede tilfælde, må de opfattes udelukkende som uniformologiske kurioser.

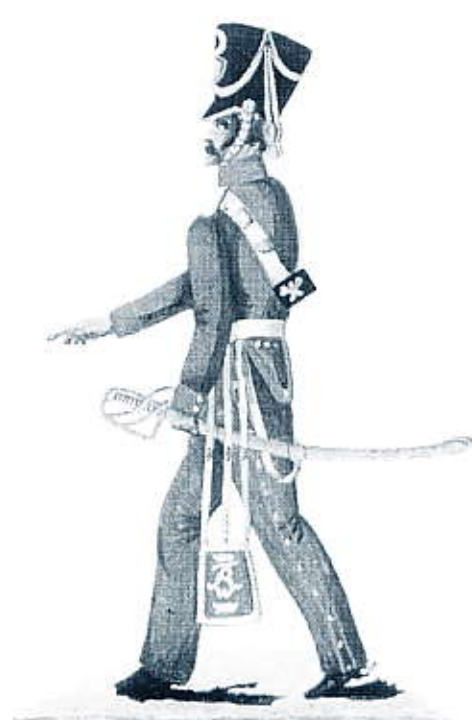
Til slut et par ord om den holstenske infanterist (19c), se bagsiden, dels fordi det er den eneste illustration af et dansk regiment, fordi den viser typiske problemer ved studiet af uniformer².

Billedet er vel bekendt fra gengivelsen i den udmærkede bog "Den danske hær i Napoleontiden 1801-14" (side 101). Desværre er der uforskyldt indsejnet sig to fejl i interpretationen.

Forst dateringen. I den danske bog er billedet dateret den 15. marts 1814 medens Schuchhardts tekst under billedet angiver den

26c Preussische Dragoner 175-1814

26d Preussische Cavalier 175-1814

13. april. Ifølge Hackenbergs dagbog ankom tropperne til byen den 15. april, og da Knötel i sine kommentarer³ til Elberfeldmanuskriptet ligeledes har samme datering, må det formodes at både den danske og Schuchhardts transkriptioner er fejllæsninger, og at den faktiske dato var den 15. april 1814.

Den anden misforståelse er opstået på grund af kvaliteten af fotografiet benyttet i det danske værk, hvor de hvidmalede uniforms-genstande har en blå undertone. Derved kommer også benklæderne til at fremtræde som blågrå, hvorfor forfatteren mener, at regimentet endnu ikke i 1814 var gået over til de grå bukser model 1810. I Schuchhardts reproduktion er bukserne mørkegrå, hvilket også fremgår af teksten, og denne farve er ligeledes bekræftet

af Knötel. Vi må således rette vor kopi og drage den slutning, at regimentet i 1814 faktisk havde de reglementerede mørkegrå bukser.

Med hensyn til de danske troppers ophold i Elberfeld, så gør Hackenberg i sin dagbog opmærksom på at de havde en bedre holdning end de svenske, og at de var et af det bedste troppekontingent at have indkvarteret i byen, hvilket vi naturligvis kan være stolte af!

Noter:

¹ SV-Books, Postfach 200540, D-44623 Herten; www.sv-books.de

² Se også min artikel "Problematik omkring en ikonografisk kilde" i *Chakoten*, nr. 3, 1998.

³ I Knötels Mitteilungen nr. 2, 1900, side 22.

**TINSOLDATER
LEGO
ELASTOLIN
GL. LEGETØJ
MILITARIA
ORDNER
MEDALJER
UNIFORMER**

TINSOLDATEN

MILITARY-ANTIQUE
Niels Ebbesensgade 6
9000 Ålborg
tlf. 9813 0177

Åbningstid:
mandag - fredag 13.00 - 17.30
lørdag 10.00 - 12.30

FORHANDLING AF TRADITION
Britains, Heyde, Lineol, Brigader m.fl.
købes og sælges
Ring og spørg!

Dansk indsats i esternes frihedskrig

af Johannes Christensen

Da esterne i 1919 kæmpede mod det mægtige Sovjet for at bevare landets uafhængighed og selvstændighed, var en lille skare danske soldater med støtte af engelske krigsskibe en aktiv hjælp for esterne, denne kendsgerning i dag er næsten glemt.

Den 15. juni fejrer danskerne sagnet om Dannebrog, som faldt fra himlen ned og gav danskerne mod og kraft til at besejre den estiske hær ved Lyndanisse i 1219.

Syv hundrede år senere vajede Dannebrog fra huse og flagstænger i Tallinn. Årsagen var, at esterne fejrede, de danske frihedskæmpers indsats i kampen for Estlands frihed.

Det russiske kejserriges sammenbrud i 1917 skabte mulighederne for dannelsen af Sovjetstaten.

Lenin lovede alle folk i det store rige friheden, den nationale såvel som den sociale, men tropperne fra den røde hær med sovjetstjernen lynende af kommunisme, forkyndte lighed, men praktiserede undertrykkelse og slaveri. Derfor greb de baltiske folk til våben og forsøgte at kæmpe sig fri af den frygtelige trussel fra det nye Sovjetvælde.

England støttede de baltiske folks frihedskamp, men en dygtig gennemført kommunistisk strejke i alle Englands havnebyer forhindrede den britiske krigsflåde i at kunne sejle ud og bistå esterne. I stedet forsøgte englenderne at hverve danske frivillige til en indsats i Estland. 3000 unge danske meldte sig under de nye faner og var rede til at sejle til Estland.

De radikale og socialdemokraterne vendte sig stærkt mod en dansk indsats i Estland. De

hævdede, at danskerne støttede et feudalt godsejerstyre, medens Lenins kommunister repræsenterede friheden for arbejderklassen...

Den radikale regering forbød yderligere hværving af danske, og kun 242 mand nåede at komme om bord på et engelsk skib, som lå i internationalt farvand i Øresund.

Lederen af de danske frivillige blev løjtnant af reserven, K. Borgelin. Han var uddannet som lærer fra Vordingborg Seminarium og var en streng, men dygtig officer. Han fik tilbudt stillingen og slog til. De 242 mand kendte ham næsten alle personlig, da han havde været lærer ved korporalskolen.

Ingeniør Westenholtz skænkede korpset moderne udrustning i form af et rekylgevær til hver gruppe på otte mand, samt noget artilleri og morterer.

Der var rigelig med unge officerer, og korpset kom hurtigt i aktion efter, at det var landet i Tallinn.

Borgelin havde sans for traditioner, så han lod korpset træde an på hjertet i byen, hvor Dannebrog faldt ned i 1219 og mændene sang: Fra Himlen er du faldet du Danmarks Helligdom.

Den lille enhed på et kompagnis størrelse blev straks stillet under den berømte general Laidoners kommando og sat ind på et vigtigt frontafsnit ved Peipusøen.

Danskernes kraftige enkadering med officerer og veltrænede soldater og de mange rekylgeværer gjorde udslaget.

For at forstå danskernes fremgang må man huske, at en rodgardistbataljon på 1.000 mand

kun havde to maskingeværer og meget få rigtige officerer.

Danskerne havde linieofficerer helt ned til gruppeførerfunktionen.

Korps Borgelin kastede bolsjevikkerne på flugt ved de første sammenstød, og de styrkede kampmoralen.

Et samarbejde blev indledt med en flok svenske frivillige, som fulgte deres leder, en velhavende friherre, som havde bekostet og udstyret et pansertog, som rykkede frem ad jernbanen og beskød de fjendtlige stillinger.

Det var en meget effektiv artilleriild og Tof-Tof baronen, som friherren blev kaldt, og Borgelin erobrede flere byer og pladser i fællesskab.

Finske frivillige i stort tal, omkring 4000, strømmede til Estland efter, at Mannerheim havde befriet Finland for bolsjevikernes rædselsherredømme. Derfor stod esterne stærkt, da russerne under kommissær Bodorovsky startede en stor offensiv med 100.000 rodgardister.

General Laidoner havde været en af det kejserlige Ruslands bedste militære begavelse, og han brugte sine få styrker på den rigtige måde og slog fjenden tilbage.

Rodgardisterne gik i en stor fælde, en såkaldt motti, og blev afskåret og knust, og Lenin og Trotsky blev klar over, at de ikke var stærke nok til at erobre de baltiske lande.

Estland blev befriet i løbet af sommeren 1919 og engelske krigsskibe støttede esternes kamp ved at sejle i den finske bugt og beskyde russernes flanker.

De danske frivillige fik et pund sterling om ugen, rigelig med tobak og drikkevarer og i øvrigt udrustning og våben.

De følte sig meget rige. Mens de var værnepligtige i den danske hær, som stod under radikal kontrol, var lønnen 50 ore pr. dag.

Da Estland var befriet, spurgte General Laidoner Borgelin, som havde rang af Kaptajn, om han ville bistå letterne i deres kamp for national uafhængighed.

Borgelin forelagde sagen for sine folk, som alle stemte for en aktiv dansk indsats.

Borgelin havde gradvis fået hele sin styrke motoriseret, og det sparede på soldaternes kræfter og gjorde det muligt at sætte korpset ind, hvor som helst det brændte på.

Der kom yderligere 30 mand til forsterkning, og soldaterne var iført en malerisk blanding af danske, engelske og russiske uniformer.

Ved erobringen af det vigtige knudepunkt, gjorde danskerne en glimrende indsats. De skjulte sig i jernbanevogne, og mens den svenske baron lod sit pansertog køre først og skyde sig en brecche i den russiske front, kom danskerne dækket af svenskerne ind i byen og rullede rodgardisternes stillinger op og tog hele staben til fange.

Det hele varede nogle timer, og hammer og segl forsvandt fra stadens gamle flagbastion, og i stedet smældede Dannebrog lystigt for vinden. Det var et stolt øjeblik i korpsets historie.

Der kom lykønskningstelegrammer fra Mannerheim og Pilsudski, men Ekstrabladet rasede over de krigsgale landsknægte, som bekæmpede det ny sociale styre i Sovjet...

Fra lejren i Nõmme. Kaptajn Borgelin med sin adjutant Ernst greve Holstein.

I november 1919 var Letland befriet, og rodgardisterne jaget ud af landet. Her må man huske, at de lettiske regimenter traditionelt var kejserens garde og meget dygtige soldater.

I begyndelsen havde letterne sluttet sig til Lenin og den røde hær under Trotsky og Tukhatsjevskij, den røde Napoleon.

Men da Lenins løfter om national frihed var løgn og bedrag, gik letterne over til den nationale front og bekæmpede kommunisterne, som dengang kun hed bolsjevikkerne.

Den 15. juni 1919 rykkede Borgelin med sine folk ind i Tallinn. Det skete med flyvende faner og klingende spil.

Staden var pyntet med de rød-hvide dannebrogsfaner, som blafrede festligt for vinden, og hele byens befolkning stod på gaderne og lydløse de danske soldater.

Borgelin blev udnævnt til oberst i den estniske hær og blev generalinspektør for uddannelsen af rekrutterne. Imidlertid kom der bud fra Letland, som endnu en gang kaldte deres venner til undsætning. En ny fare var opstået.

De tysk-baltiske baroner havde dannet en hær eller et korps, som de kaldte Jærnveddivisionen. Baronerne ejede det meste af jorden

i de baltiske lande. Esterne, letterne og litauerne havde store landboreformer på programmet, og alle godserne ville blive udstykket til fordel for landarbejdere og mindre landbrug.

De adelige godsejere forestillede sig, at de endnu levede i korsriddernes tidsalder, og at de kunne slå almuen på flugt ved et rask rytteri-angreb.

Jærnveddivisionen bestod mest af rytteri, men havde også panservogne og artilleri. Baronerne lagde megen vægt på lanser og sabler, faner og estandarter, de undervurderede deres modstander og mente ikke, at disse bondehobe kunne udrette noget militært.

Danskerne angreb, da solen stod op og brød igennem baronernes centrum og jog rytterskaren på flugt, mens letterne tog sig af venstre fløj og esterne af den højre.

Hermed var baronerne og godsejernes krig forbi. Alle deres godser blev udstykket og gjort til mindre landbrug.

Ved freden i Riga i 1920 anerkendte sovjet-regeringen Finland og de tre baltiske landes fulde nationale frihed og selvstændighed.

Det danske korps havde opnået stor respekt og beundring i de baltiske lande. Da korpsen blev hjemsendt, tilbød Estlands regering, at

alle de danske soldater, som ønskede det, kunne blive i landet. Omkring et hundrede og tyve unge mænd, mest håndværkere, landmænd og ikke mindst mejerister tog mod tilbuddet og blev i Estland og var medvirkende til at skabe den estiske andelsbevægelse.

Det største parti i Estland i 1920 var Socialdemokratiet. Men de smukke linier om internationale, som slår bro fra kyst til kyst, gjaldt ikke esterne, de følte sig svigtede af deres frænder i Norden.

Derimod optog intellektuelle og politiske kredse i Danmark meget tætte kontakter til de nye herrer i Kreml og det slorede i mange år den frygtelige virkelighed i Sovjetunionen for mange danske.

Da Borgelin blev gammel, skrev han sine erindringer og sluttede: Tænk, om det officielle Danmark i 1919-20 havde støttet de baltiske lande militært, så havde vi kunnet danne en østersounion til fælles bedste.

Kilder

K. Borgelin, Baltikum kæmper, Nordiske Landes Bogforlag, Fredericia.
Andreas Küng, Estlands historia.

Affæren ved Torsted

Her er et temmelig ukendt tysk maleri af affæren ved Torsted 22. april 1864, udført af den tyske kunstner Emil Hünten (1827-1902).

Hünten malede bla. kampscener fra sin deltagelse i krigene 1864, 1866 og 1870. Dette billede er malet 1869 til Graf Galen, som må formodes at have godkendt dispositionen i billedet, ses midtfor uden hovedbeklædning. Man bemærker, at preusserne her mere hugger end stikker, modsat hvad der fremgår af den danske beskrivelse.

Originalbilledet har været forsvundet siden 1. Verdenskrig, tilbage er kun dette foto i Husarmuseet, Schloss Rheder, Brakel. Under billedet er teksten: *Siegreiches Patrouillegefecht 8. Husaren mit überlegen dänischen Dragonern am 22. April 1864 bei Thorsted in Jütland. Leutnant Graf Galen, Sergt. Schunicht, Gefr. Pohlmeier u. Soehlsheim u. die Husaren Marsfeld u. Kaufmann.*

Om selve affæren set fra dansk side henvises til bogen: *Bonden fra Runge, Helten fra Torsted*, redigeret og udgivet af Klaus Veltzé, som tidligere har været anmeldt her af John Sjöberg.

Chakotens modeliste

Onsdag den 2. marts: Jørgen Flinholm er desværre tjenstligt forhindret i at fortælle om Maginotlinien, så i stedet vil der blive vist filmen *Gods and Generals* om den amerikanske borgerkrigs indledende kampe.

Onsdag den 6. april: generalforsamling med børs.

Torsdag den 21. april starter rækken af Kastelskoncerter med Store Bededagskoncert. Se nærmere på Chakotens hjemmeside.

Onsdag den 4. maj: "Middelalderens europæiske kampkunst", eller vold for viderekomne. Alle kender i dag de ældgamle asiatiske kampformer, som stadig dyrkes. Men ikke mange ved, at Europa havde en lige så udviklet kampkunst for kampen mand mod mand indtil indførelse af effektive skydevåben på slagmarkerne. Derefter forsvandt og uddøde den nok så effektive europæiske kampkunst, hvor mottoet ikke var "fair play", men "vind uden hensyn til midler". Fægte- og kampmestre underviste, og der blev udgivet illustrerede bøger derom. I dag er disse gamle kampformer blevet genoptaget og F.K. Lindow m.fl. vil - efter et lille foredrag derom - fysisk på Kastellets Kirkeplads vise denne gamle europæiske kampkunst.

Mod op og se ædel europæisk vold uden større hæmminger.

Juni: intet møde pga sommervarmen.

Onsdagene den 1., 8., 15 og 29. juni er der Kastelskoncerter. Se nærmere derom på Chakotens hjemmeside.

Onsdag den 17. august: „Slaget ved Dien Bien Phu i Vietnam“. Jens Riise Kristensen fortæller om slaget. Han viser billeder fra slaget og af de krigsminder, der i dag kan ses omkring byen Dien Bien Phu. De europæiske kolonikrige kulminerede i 1954, hvor franske styrker kæmpede mod vietnamesiske oprørere ved byen Dien Bien Phu i Nordvietnam. Slaget endte med et knusende fransk nederlag og betød, at Frankrig endeligt opgav sit engagement i Vietnam. Ofte regnes „Dien Bien Phu“ for at være efterkrigstidens mest afgørende slag.

Forsiden viser

officer fra Livgarden af von Voigts.
Forsidens inderside viser
officerer 1818 af von Voigts.
Slesvigske Cuirassierer,
Grenader fra 3. Jyske Infanteriregiment,
2. Livregiment.
Prins Ferdinands Dragoner.

Bagsidens inderside viser

officerer 1818 udført af Voigts,
Jyske Dragoner.
Holstenske Lansenerer,
Vestindiske Tropper.
Jyske Jæger Corps.
Om billederne se nærmere side 18.

Bagsiden viser

Svend Nielsens diorama "*Père la Violette est retourné! Mars 1815*". De gamle veteraner sagde, at Napoleon ville vende tilbage, "når violerne kom frem". Og hver figur i dioramaet viser på sin facon, sin glæde eller det modsatte - med og uden violer -, da præsten læser højt af proklamationen om Napoleons tilbagekomst.

Tegning fra Elberfeldmanuskriptet, Holstenske Infanteriregiment dateret 13. april 1814, antageligvis grenader med metalschupper og sabel.

Sygeplejerskefigurer fra Leif Christensens - dressed - specialsamling.

Perry-figurer bemalet af Martin David- sen fra et krigsspil, hvor man tester regler for perioden ca 1657. På det ene ser man Frederik III og dronning Sofie Amalie hilse på Livregimentet.

Næsten sidste nyt fra lægeverdenen...

Tinsoldat i spisereret fjernet ved direkte esofagoskopi hos et 3 måneders barn

Under denne overskrift beskrev lægen Niels Reinhold Blegvad i en artikel i *Ugeskrift for Læger* nr. 48 i 1911 forløbet af en 3 mdr. piges indlæggelse på Kommunehospitalets øre- og halsklinik.

"Under moderens kortvarige fravær var den lille pige blevet passet af af sin bror på 8 år. Men da moderen kommer hjem, finder hun barnet med åndedrætsbesvær og blåfarvet ansigtskolor. En tilkaldt læge indlægger barnet, som desuden har hoste, der minder om kighoste, men ikke helt typisk.

Ved indlæggelsen beskrives barnet som noget blegt, ret velnæret, temmelig lille af sin alder. Der gøres strax uden bedøvelse laryngoskopia directa (direkte iagttagelse af svelget ved optisk instrument), og i den nederste del af svelget ses et tværstillet, blygråt, rektangulært fremmedlegeme fast indkilet i slimhinden.

Der fattes med Paterson's tang, og efter et par forsøg lykkes det at fjerne skopet og fremmedlegemet samtidigt.

Det man så, var fodstykket af en tinsoldat, som sad med hovedet ned i spisereret.

Efter fjernelsen havde barnet det godt igen."

Og forfatteren skriver videre: "Tilfældet viser de endoskopiske Metoders Overlegenhed i saadanne Situationer. Det vilde ikke ad nogen

anden Vej være lykkedes at stille Diagnosen i dette Tilfælde, hvor Patienten tillige have Kighoste, og det var ikke muligt at skaffe oplysninger om muligt Fremmedlegeme."

Det fjernede fremmedlegeme viste en knælende tinsoldat 3,1 cm høj, - altså ikke nogen helt lille genstand.

Den befinder sig stadig på Kommunehospitalets Museum."

Og hvad kan vi så lære af det?

Medbring aldrig legetøj på hospitalet - de beholder det!

Meddelt af John Sjöberg

Tinsoldaten er fremstillet i Aalborg omkring århundredskiftet hos DANSKE INDUSTRI som i 1895 og 1905 fik deres figurer præmieret på udstillinger i København. Oprindeligt kom der en lille røgsky ud af geværmundingen, men den må være knækket af. Fabrikken holdt omkostningerne nede ved at undlade at bemale figurerens ansigter og hænder.

